

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Rozbor využití času učitele praktického vyučování na
konkrétní SOŠ a SOU**

Závěrečná práce

Autor: Anežka Raichová

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Jiří Šedivý

2024

Zadávací list

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svojí závěrečnou práci na téma „Rozbor využití času učitele praktického vyučování na konkrétní SOŠ a SOU“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucího mojí práce a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že se na moji závěrečnou práci plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním závěrečné práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou (mimo dvou stránek určených pro „Zadávací list“) a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Hlušicích dne 26. 03. 2024

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou děkuji PhDr. Mgr. Jiřímu Šedivému za vedení mojí závěrečné práce a škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“ za umožnění dotazníkového šetření a poskytnutí informací pro praktickou část této práce. Děkuji také své rodině a přátelům za podporu při studiu.

Abstrakt

Cílem této práce byl rozbor konkrétních učebních činností učitelů praktického vyučování v učebním oboru „Zemědělec-farmář“ a v maturitním oboru „Agropodnikání“ ve škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“, s následným vyhodnocením a návrhem zefektivnění didaktických nástrojů na základě výzkumného šetření.

Podklady pro praktickou část práce byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů a dotazníkového šetření mezi učiteli praktické výuky obou vybraných oborů. Byly také využity informace ze ŠVP vybraných oborů.

Z výsledků práce vyplývá, že vybavení školy a zázemí učitelů praktické výuky odpovídá cílům výuky i požadavkům na pracovní nároky učitelů praktického vyučování. Volba způsobů, metod výuky, typu učebního dne i rozvržení času v rámci praktických vyučovacích jednotek je v souladu s cíli praktického vyučování.

Na základě zhodnocení informací zjištěných v dotazníkovém šetření bylo navrženo, aby učitelé, kteří tak nečiní SOU (25 %) a SOŠ (16,667 %) sdělovali žákům zpětnou vazbu nejen v závěru a při klasifikaci, ale i v průběhu učebního dne, což by mělo vést ke zlepšení pedagogické komunikace. Navrženo bylo také, aby obdobně, jako učitelé SOU, také učitelé SOŠ (50 %, kteří to neprovádí) klasifikovali kromě samotné práce žáků i jejich přípravu na vyučování. Dále bylo doporučeno, aby učitelé praktické výuky SOU více využívali sebehodnocení žáků, které u žáků pomůže podpořit jejich sebereflexi.

Klíčová slova

rozvržení času učitele, žák, praktické vyučování, střední odborné učiliště, střední odborná škola, tematický plán

Abstract

The aim of this work was the analysis of the specific teaching activities of practical teaching teachers in the field of study „Zemědělec-farmář” and in the matriculation field „Agropodnikání” in the school „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“, with a subsequent evaluation and proposal for streamlining didactic tools based on research.

The materials for the practical part of the work were ascertained through interviews and a questionnaire survey among teachers of practical teaching of both selected fields. Information from the school education program was also used.

It follows from the results of the work that the equipment of the school and the background of practical teaching teachers correspond to the teaching goals and the requirements for the work demands of practical teaching teachers. The choice of methods, methods of teaching, type of teaching day and time allocation within practical teaching units is in accordance with the objectives of practical teaching.

Based on the evaluation of the information found in the questionnaire survey, it was suggested that teachers who do not do so in SOU (25%) and SOŠ (16.667%) give feedback to pupils not only at the end and during classification, but also during the school day, which should lead to to improve pedagogical communication. It was also suggested that, similarly to SOU teachers, SOŠ teachers (50% who do not do this) should classify not only the work of the pupils, but also their preparation for teaching. Furthermore, it was recommended that teachers of SOU practical teaching make more use of pupils' self-assessment, which will help pupils to support their self-reflection.

Keywords

organization teacher's time, pupil, practical teaching, secondary vocational school, secondary vocational school, thematic plan

OBSAH

ÚVOD	11
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	
1 Cíl a metodika	12
2 Osobnost učitele praktického vyučování	13
2.1 Psychická determinace osobnosti učitele	13
2.2 Vlastnosti a znaky osobnosti učitele	14
2.3 Psychohygienické potřeby učitele	15
2.4 Autorita a funkce učitele	16
2.4.1 Autorita učitele	16
2.4.2 Funkce učitele	16
2.5 Způsobilost a vzdělání učitele (kvalifikace)	17
3 Metody výuky praktického vyučování	18
3.1 Rozdělení metod výuky v praktickém vyučování	18
3.1.1 Metody slovního projevu (verbální)	18
3.1.2 Metody názorné	19
3.1.3 Metody praktické	20
3.1.4 Metody aktivizační	20
3.1.5 Metody prověřování a hodnocení žáků	22
3.1.6 Metoda instruktáže	23
3.2 Volba metod výuky v praktickém vyučování	24
4 Uspořádání praktických vyučovacích jednotek	25
4.1 Uspořádání praxe	25
4.2 Uspořádání odborného výcviku	26
4.2.1 Individuální výuka	26
4.2.2 Skupinová výuka	27

4.2.3	Kombinovaná výuka	27
5	Základní členění výuky	28
5.1	Základní druhy vyučovacích jednotek	28
5.1.1	Vyučovací jednotka teoretická.....	28
5.1.2	Praktické cvičení	29
5.1.3	Exkurzní vyučovací jednotka.....	29
5.1.4	Praktická vyučovací jednotka	29
5.2	Základní typy učebních dnů	30
PRAKTICKÁ ČÁST		
6	Vlastní šetření	33
6.1	Charakteristika místa šetření	34
6.1.1	Základní charakteristika školy „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“	34
6.1.2	Základní informace o dvou vybraných oborech SOU a SOŠ	35
6.2	Individuální rozhovory a informace z ŠVP	36
6.2.1	Organizace praktické výuky obou oborů obecně.....	36
6.2.2	Organizace praktické výuky učebního oboru	39
6.2.3	Organizace praktické výuky maturitního oboru	41
6.3	Dotazníkové šetření.....	43
6.4	Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření	44
6.4.1	Vyhodnocení využití způsobů výuky	44
6.4.2	Vyhodnocení využití typů učebních dní	45
6.4.3	Vyhodnocení časové struktury učebního dne	46
6.4.4	Vyhodnocení využití metod výuky v praktickém vyučování	48
6.4.5	Vyhodnocení využití metod prověřování, hodnocení a klasifikace žáků	50

7	Vlastní doporučení.....	52
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
	SEZNAM SCHÉMAT	59
	SEZNAM TABULEK	59
	SEZNAM PŘÍLOH.....	60
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Téma této závěrečné práce „Rozbor využití času učitele praktického vyučování na konkrétní SOŠ a SOU“, jsem si vybrala, protože mě hospodaření s časem zajímá obecně. V rámci studia učitelství jsem se proto chtěla lépe zorientovat v problematice využití času a pracovních činností pedagogů středního odborného vzdělávání.

Správná volba vyučovacích metod v praktickém vyučování je důležitá z hlediska dosažení stanoveného cíle výuky (Čadílek, 2005, s. 67). Cílevědomé konání učitele praktické výuky (volba postupů a účelné nakládání s materiálními prostředky) je důležité nejen pro dosažení vzdělávacího, ale také výchovného cíle (Drahovzal, Kilián a Kohoutek, 1997, s.77). Čadílek (2005, s. 68) zároveň dodává, že v souvislosti s volbou metod se na práci učitele projeví i to, jak pohotově zvládne během vlastní výuky reagovat na vzniklé situace.

Konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání, další podmínky a zásady pro tvorbu „školních vzdělávacích programů“ vymezují „rámcové vzdělávací programy“, které vydává ministerstvo (Informativní materiál MŠMT, 2024, Zákon 561/2004 Sb., § 4 odst. 1).

V rámci „školního vzdělávací programu“ by měl učitel zpracovat plán výuky na celý školní rok, podle kterého si následně bude tvořit přípravy na každou vyučovací jednotku. Vhodné využití času učitele podporuje právě jeho příprava na výuku, která eliminuje nahodilé působení na žáky Štáva, Kříž (Kříž 2020, s. 61).

Cílem této závěrečné práce byl rozbor konkrétních učebních (pracovních) činností učitele v rámci praktické vyučovací jednotky a vlastní doporučení ke zefektivnění jejího průběhu na střední odborné škole a v učebním oboru. Formuláře pro dotazníkové šetření jsou uvedeny v přílohách této práce.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1 Cíl a metodika

Cílem práce byl rozbor konkrétních učebních (pracovních) činností učitele v rámci praktické vyučovací jednotky, vlastní doporučení ke zefektivnění jejího průběhu a jednotlivých etap v současné edukační realitě na středních odborných školách a v učebních oborech.

Závěrečná práce má část teoretickou a praktickou. V teoretické části byly nejprve podrobně zjišťovány informace týkající se středního odborného vzdělávání.

V praktické části byl proveden rozbor konkrétních učebních činností učitelů praktického vyučování v učebním oboru „Zemědělec-farmář“ a v maturitním oboru „Agropodnikání“ ve škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“, s následným vyhodnocením a návrhem zefektivnění didaktických nástrojů na základě výzkumného šetření.

Podklady pro praktickou část práce byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů a dotazníkového šetření mezi učiteli praktické výuky obou vybraných oborů. Byly také využity informace ze ŠVP vybraných oborů.

Na základě zjištěných informací byla provedena komparace odpovědí s výslednou interpretací dat a návrh pro zefektivnění didaktických nástrojů.

2 Osobnost učitele praktického vyučování

2.1 Psychická determinace osobnosti učitele

Učitel praktického vyučování má podle Kříže (2020, s. 59) velmi důležitý vliv ve výchovně vzdělávacím procesu. Dytrtová a Krhutová (2009, s. 15) uvádí, že osobnost učitele je třeba vnímat jako obecný model osobnosti člověka, pro kterého je charakteristická takzvaná „psychická determinace“.

Plevová a Petrová (2018, s. 6) vysvětlují „psychologický determinismus“ tak, že prožitky a chování člověka jsou vždy ovlivněny – podmíněny nějakou příčinou. Jde tedy o to, do jaké míry je osobnost ovlivněna vnitřními vlivy (biologie a genetika) a vnějšími faktory (výchova a prostředí) (Plevová a Petrová, 2018, s. 6).

Mikšík (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 15) označuje osobnost učitele jako svéráznou individualitu s různorodými psychickými vlastnostmi, které jsou dynamicky se vyvíjejícím nástrojem. Vliv na tento dynamický psychický vývoj osobnosti učitele mají nejen vnitřní předpoklady ovlivněné vnějšími podmínkami, ale také autoregulace. Mikšík (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 15) přitom zdůrazňuje, že je psychika učitele otevřený regulační systém.

Z výše popsaného Mikšík (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 15) vyvozuje, že pozorovat a objektivně zhodnotit to, jakým způsobem se osobnost učitele vyvíjí (případně vyvodit z takového sledování obecně platné zákonitosti) je především kvůli jedinečnosti každého člověka složité a velmi náročné.

2.2 Vlastnosti a znaky osobnosti učitele

I přesto, že je osobnost každého konkrétního pedagoga individuální, měl by se, podle Kříže (2020, s. 59), učitel praktického vyučování zvládnout ztotožnit s charakterovými vlastnostmi – rysy osobnosti, mezi které podle Grecmanové a Holoušové (Kříž, 2020, s. 59) patří:

- „schopnosti, temperament,
- charakter,
- motivace,
- potřeby,
- zájmy,
- aspirace,
- postoje,
- vědomosti,
- dovednosti,
- návyky.“

Pecina (2018, s. 57) cituje Dytrtovou, Krhutovou; Kohoutka; a Průchu, podle kterých je osobnost učitele dána také typem pedagoga. Z typu učitele vyplývají konkrétní vlastnosti a znaky osobnosti, kterými podle Dytrtové, Krhutové; Kohoutka; a Průchy (Pecina, 2018, s. 57) jsou:

- „tvořivost,
- zásadový morální přístup,
- pedagogický optimismus,
- pedagogický takt,
- pedagogický klid,
- pedagogické zaujetí,
- přísná spravedlnost.“

2.3 Psychohygienické potřeby učitele

Dytrtová, Krhutová; Kohoutek; a Průcha (Pecina, 2018, s. 57) popisují, že „neklid, nervozita, rozzlobení, napětí, učitelský stres a zklamání“ se dostavují, pokud se pedagog nezvládne vyrovnat s psychickým zatížením, jehož příčinou může být například nedisciplinovanost žáků, nevhodnost pracovních podmínek, konflikt s rodiči nebo s kolegy, arogance a neobjektivnost vedení školy, nedocení profesí učitele veřejností nebo těžkosti ve vlastní rodině.

Proto je podle Dytrtové, Krhutové; Kohoutka; a Průchy (Pecina, 2018, s. 57) pro správnou a efektivní výuku důležité také to, zda pedagog svou aktivitu vyrovnává dostatečným odpočinkem a zda svému organismu dopřává dostatečný příjem tekutin a potravy včetně jejich vylučování.

Učitel potřebuje také respekt – nejen žáků, ale i vedení školy, rodičů a veřejnosti. Vlastní sebeuplatnění učitele vyžaduje, aby sám pedagog zvládl „vnímat smysl své práce“ (Dytrtová, Krhutová; Kohoutek; a Průcha (Pecina, 2018, s. 57)).

Výše popsané „potřeby učitele“ pomáhají jeho osobnosti vyrovnat se a zvládnout stresové situace (Dytrtová, Krhutová; Kohoutek; a Průcha (Pecina 2018, s. 57)).

2.4 Autorita a funkce učitele

2.4.1 Autorita učitele

Pojem „autorita“ pochází z latinského výrazu „auctoritas“, což v překladu znamená vliv, váhu, platnost, svědectví, vůli, rozkaz, zmocnění, radu, úsilí, někdy je výraz překládán také jako „právo vlastnit“ (Pařízek, 1988, s. 104).

Kalhous a Obst (2002, s. 398) popisují autoritu učitele následující definicí: „Autorita znamená dobrovolné podřízení pravomoci učitele ze strany žáků, rodičů a veřejnosti. Uznání pravomoci může být založeno na respektu k osobě konkrétního učitele (neformální autorita) nebo na respektu k roli, kterou ho společnost pověřila (formální autorita).“

Pařízek (1988, s. 104) uvádí, že autoritu by měl mít každý, jehož úkolem je někoho vést. Podle Pařízka (1988, s. 104) tvoří autorita základ učitelského povolání a týká se nejen samotných učitelů ve školách, ale také mistrů odborného výcviku, vychovatelů, rodičů, trenérů a lidí, kteří vedou, například pracovní, kolektiv.

Podle Zormanové (2019) je důležitá snaha učitele vycházet při budování své autority ze své přirozenosti – stavět na odbornosti, osobnostních rysech a opravdovém zájmu o žáky. Nepřirozené a „špatné herce“ žáci dříve nebo později odhalí.

2.4.2 Funkce učitele

Kříž (2020, s. 59) cituje Klapku, podle kterého je pro učitele praktického vyučování důležité plnit ve výchovně vzdělávacím procesu dvě základní funkce – být odborník v oboru a oblasti, kterou vyučuje a zároveň zvládnout i roli výchovného pracovníka.

Krátká (2006, s. 45) se zabývala funkcí třídního učitele a jeho činností. Z výsledků jejího výzkumného projektu zaměřeného na ideálního třídního učitele vyplynulo, že ve svých odpovědích rodiče i žáci „uvádějí prakticky výhradně „vychovatelské činnosti třídního učitele“ bez charakteristik primárně vzdělávacích, což naznačuje, že jejich konstrukt třídního učitele směřuje především k jeho vychovatelské roli“. Ve výzkumu Krátké (2006, s. 45) se na předních místech přání žáků ohledně postavy třídního učitele vyskytovala také jeho autorita a respekt.

2.5 Způsobilost a vzdělání učitele (kvalifikace)

Kvalifikaci učitelů a pedagogickou způsobilost z obecného pohledu na učitele popisuje Průcha (2002, s. 31), podle kterého je kvalifikace vytvářena dvěma původci a základem je:

- „formální vzdělávání (v případě učitelů označované jako „počáteční / přípravné vzdělávání“),
- praktické zkušenosti při výkonu povolání.“

V případě praktických zkušeností (jako druhého zdroje kvalifikace učitele) Průcha (2002, s. 31) zdůrazňuje, že: „plně kvalifikovaný učitel v tomto smyslu je až „učitel-expert“, nikoliv „učitel-začátečník““. U tohoto označení se Průcha (2002, s. 31) odkazuje na předcházející text ve své publikaci, kde popisuje objektivní vývoj – „profesní dráhu učitele“ etapami znázorněnými v Tabulce 1.

Tabulka 1: Etapy profesní dráhy učitelů

etapa „Profesní dráhy učitelů“	popis etapy
volba učitelské profese	motivace ke studiu učitelství
profesní start	učitel-začátečník
profesní adaptace	prvních několik let vykonávání učitelského povolání
profesní stabilizace	učitel-expert, zkušený pedagog
profesní vyhasínání	vyhoření

Zdroj: upraveno podle Průchy (2002, s. 23, 24)

Průcha (2002, s. 23) zároveň upozorňuje, že pojem „Profesní dráha učitelů“ znamená objektivní vývoj, který se týká velké části učitelů během výkonu jejich práce. Označení „Profesní dráha učitelů“ podle Průchy (2002, s. 23) nelze vnímat stejně jako „profesní / kariérní rozvoj učitelů“ – tímto vyjádřením se podle Průchy (2002, s. 23) rozumí další vzdělávání učitelů, kteří se záměrně věnují dalšímu vzdělávání se.

3 Metody výuky praktického vyučování

Kříž (2020, s. 23) cituje Klapku, který jako hlavní cíl metod praktického vyučování označuje osvojení si odborných dovedností žáky. Metody využívané v rámci výuky praxe a odborného výcviku jsou různé. Klapka (Kříž, 2020, s. 23) považuje za nejdůležitější metodu v praktické výuce cvičení. Podobně také Drahovzal, Kilián a Kohoutek (1997, s. 77) označují praktické a laboratorní metody za ty, při kterých si žák vytváří profesní návyky a dovednosti nejintenzivněji. Podle Kříže (2020, s. 23) je praktická výuka soubor několika vyučovacích metod.

3.1 Rozdělení metod výuky v praktickém vyučování

Drahovzal, Kilián a Kohoutek (1997, s. 77) rozdělují vyučovací metody následovně:

- „metody slovního projevu (verbální),
- metody názorné,
- metody pracovní,
- metody aktivizační – včetně problémového a programového vyučování,
- metody prověřování a hodnocení žáků.“

Kříž (2020, s. 24) a Čadílek (2005, s. 69) řadí mezi metody praktického vyučování také:

- metodu instruktáže.

3.1.1 Metody slovního projevu (verbální)

Verbální metody se v praktické výuce využívají na začátku, ale i v dalším průběhu praktického vyučování. Slovní metody často doprovází další metody a vzájemně se při výuce kombinují a doplňují (Kříž, 2020, s. 23). Kříž (2020, s. 23) mezi verbální metody řadí: výklad, popis a rozhovor.

Výklad

Výklad je podle Peciny (2012, s. 48) základní metodou výuky a v odborném výcviku se využívá formou vysvětlování, popisu a vyprávění. Vysvětlení je podle Kříže (2020, s. 23) možné použít především při první části úvodní instruktáže.

Popis

Popis využitý spolu s názornou metodou je typický pro druhou část úvodní instruktáže při předvedení (Kříž, 2020, s. 23).

Rozhovor

Rozhovor se může uplatnit ve všech částech praktické vyučovací jednotky (úvodní a průběžná instruktáž, i shrnutí a zhodnocení v závěru vyučování) (Kříž, 2020, s. 23). Podle Drahovzala, Kiliána a Kohoutka (1997, s. 79) je využití rozhovoru výhodné pro oboustrannou aktivitu pedagoga a žáků, kterou je možné neustále řídit a rozvíjet díky okamžité zpětné vazbě.

3.1.2 Metody názorné

Jak již bylo zmíněno výše, názorné metody se často používají současně s metodou slovní (současně s popisem v rámci 2. části úvodní instruktáže). V případě hluku, který vzniká při vykonávání některých činností je potřeba názorné a slovní metody oddělit. U názorných metod jde hlavně o předvedení pracovních úkonů, postupů a operací, případně jednotlivých pohybů, hmatů a úchopů. Do názorných metod patří pozorování, předvádění a demonstrování (Kříž, 2020, s. 23).

3.1.3 Metody praktické

V případě praktických metod jde o pracovní postupy, které jsou součástí skutečných praktických činností. Jsou to například pracovní činnosti v chovu zvířat, při pěstování rostlin, nebo dílenské a opravárenské pracovní postupy. Použití osvojených dovedností žáků může být v chodu školního hospodářství nebo v provozních podmínkách smluvních organizací (Kříž, 2020, s. 23). Podstatou pracovních metod je podle Drahovzala, Kiliána a Kohoutka (1997, s.82) pokaždé zvýšená aktivita žáků.

3.1.4 Metody aktivizační

Využití aktivizačních metod v praktickém vyučování je podle Kříže (2020, s. 23) nedostatečné, přesto, že se jedná o metody nejvhodnější. Podobně jako v případě praktických metod, je i u aktivizačních metod důležité zapojení a aktivita každého žáka v průběhu výuky (Drahoval, Kilián a Kohoutek, 1997, s.82).

Mezi aktivizační metody Drahoval, Kilián a Kohoutek (1997, s.83) řadí:

- „problémové vyučování;
- diskuzní a inscenační metody;
- programované vyučování a učení,
- metody samostatné práce s učebnicí a odbornou literaturou;
- trenážerový výcvik“.

Problémové vyučování

Problémové učení v praktické výuce podporuje aktivitu žáků, zájem o obor, soustředění a samostatnost. Žák sám aktivně získává další dovednosti a vědomosti, čímž rozšiřuje svoje dosavadní zkušenosti v daném oboru (Čadílek, 2005, s. 72).

Příprava na vyučování s využitím problémových metod je náročnější. Učitel by v nutných případech měl žákům pomoci a v případě neúspěchu sdělit řešení (Pecina, 2012, s. 60).

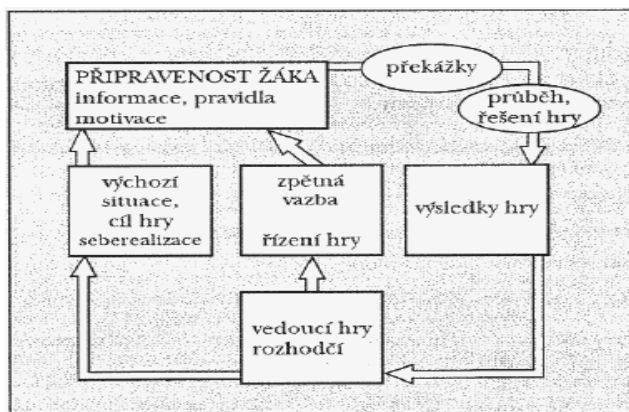
Problémové učení nelze využít vždy – nejedná se o univerzální metodu. Mezi pracovní činnosti, vhodné pro výuku problémovou metodou patří práce, které vyžadují „samostatné řešení a rozhodování“ (Čadílek, 2005, s. 73).

Diskuzní a inscenační metody

Diskuzní a inscenační metody mají vést žáky k využití jejich vlastních poznatků z teoretické i praktické výuky. Jedním z cílů těchto metod je trénink dovednosti rozhodovat se pohotově a správně. Ne vždy se žák rozhoduje pouze na základě rozumu. V rámci uplatnění inscenační metody – tzv. poznávací hry, při dramatizovaném předvádění a hraní svěřené role, se do rozhodovacího procesu žáka může promítat i pocit spojený s prožíváním dané situace. (Drahovzal, Kilián a Kohoutek (1997, s. 84 až 85).

Maňák a Švec (2003, s. 127) uvádějí, že je v duchu pedagogických klasiků (Komenský, Schleimacher, Fröbel, Montessoriová, aj.) didaktickou (pedagogickou) hru možné popsat jako „takovou seberealizační aktivitu jedince nebo skupiny, která svobodnou volbu, uplatnění zájmů, spontánnost a uvolnění přizpůsobuje pedagogickým cílům“. Obdobně jako u výše popsané metody – rozhovoru, je v případě aktivizačních metod obecně důležité usměrňování a kontrola učitelem (Kříž, 2020, s. 23 až 24). Maňák a Švec (2003, s. 127) však dodávají, že si žáci v případě správného pedagogického vedení – usměrňování, kontrolu učitelem a určitou omezenost mnoho neuvědomují. Díky tomu má podle Maňáka a Švece (2003, s. 127) didaktická hra stále rys hravé činnosti. V případě dodržování pravidel účastníky hry, není potřeba do průběhu hry příliš zasahovat. Díky tomu vzniká prostor pro projev „dynamizujícího faktoru“, kterým je samotná motivace žáků (Maňák a Švec, 2003, s. 128). Maňák a Švec (2003, s. 127 až 128) také zdůrazňují, že hra, proces učení a postupem času i práce – mají společný základ. Z tohoto důvodu by snahou škol mělo být sloučení uvolnění a radosti nejen při hře, ale vést k radosti a uvolnění i při výuce a uměle tyto činnosti (hru, učení se a práci) neoddělovat. Strukturu didaktické hry znázorňuje Schéma 1.

Schéma 1: Struktura didaktické hry

Zdroj: Maňák a Švec (2003, s. 127)

Trenažerový výcvik

V případě trenažerového výcviku se jedná o napodobení skutečných podmínek za účelem podněcovat intenzivnější zvládnání psychomotorických dovedností žáka. Jednotlivé pracovní operace lze procvičovat odděleně a individuálně. Zároveň je možné průběžně poskytovat zpětnou vazbu. Mezi trenažéry patří například trenažer řídičský a svařovací (Drahovzal, Kilián a Kohoutek, 1997, s. 90).

3.1.5 Metody prověřování a hodnocení žáků

I v praktické výuce je důležité ověřit a zhodnotit osvojení dovedností žáků (Kříž, 2020, s. 42). Vaněček a kol. (2016, s. 368) zdůrazňují potřebu co nejvíce objektivního a srozumitelného hodnocení pro všechny žáky. Hodnocení má, sloužit žákům k jejich dalšímu rozvoji (Vaněček a kol., 2016, s. 368). Proto je kromě objektivnosti hodnocení potřebná také dostatečně dobrá pedagogická komunikace (Slavík, 1999, s. 62). Z tohoto důvodu je důležité, aby učitel předem nastavil srozumitelný cíl, strukturu a gradaci zkoušení. A zároveň také, aby učitel (za spoluúčasti žáků) jasně stanovil podmínky hodnocení (Vaněček a kol., 2016, s. 368). Pecina (2012, s. 23) uvádí, že je v praktickém vyučování potřeba k diagnostice využívat pozorování a analýzu práce žáků a zkoušky volit písemné, ústní i praktické.

3.1.6 Metoda instruktáže

Mezi metody v praktickém vyučování patří také instruktáž, která je komplexní metodou a některé vyučovací postupy propojuje (Kříž, 2020, s. 24). Při instruktáži dochází k výuce senzomotorických dovedností. Učitel při tom využívá metody: slovní, názorné a praktické (Čadílek, 2005, s. 69). Aby se žáci během instruktáže zvládli dostatečně soustředit, doporučuje Čadílek (2005, s. 69) přizpůsobit tuto vyučovací metodu jejich schopnostem a zároveň dodržet délku instruktáže nejvýše 30 minut. V přípravě odborného výcviku by čas vymezený pro instruktáž měl být – v souvislosti s obtížností probírané látky – nejvýše 10 až 15 % času určeného pro praktickou výuku (Čadílek, 2005, s. 71).

Čadílek (2005, s. 69 až 71) rozděluje instruktáž na část: úvodní, průběžnou a závěrečnou.

3.2 Volba metod výuky v praktickém vyučování

Čadílek (2005, s. 67) i Drahovzal, Kilián a Kohoutek (1997, s.77) se shodují, že správná volba vyučovacích metod v praktickém vyučování je důležitá z hlediska dosažení stanoveného cíle výuky. Podle Drahovzala, Kiliána a Kohoutka (1997, s.77) je na správně zvolené vyučovací metodě závislé nejen dosažení vzdělávacího, ale také výchovného cíle výuky. Čadílek (2005, s. 67) v souvislosti s dosažením cíle výuky zdůrazňuje důležitost cílevědomého konání učitele praktické výuky (volba postupů a účelné nakládání s materiálními prostředky). Čadílek (2005, s. 68) zároveň dodává, že v souvislosti s volbou metod se na práci učitele projeví i to, jak pohotově zvládne během vlastní výuky reagovat na vzniklé situace.

4 Uspořádání praktických vyučovacích jednotek

4.1 Uspořádání praxe

Praxi vykonávají žáci přímo ve školských zařízeních, případně na pracovištích, která mají se školou uzavřenou smlouvu. Podmínkou spolupráce se smluvními pracovišti je kompetence těchto pracovišť k výkonu činností v určité oblasti vzdělání. Praktická výuka podléhá předpisům zákoníku práce. Je proto i v rámci praxe nutné dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci včetně pracovní doby (Kříž 2020, s. 35). Předmět praktického vyučování s označením „praxe“ se týká středních odborných škol a je podle Veterányho, kterého cituje Kříž (2020, s. 35), organizován ve třech formách:

- praxe učební,
- praxe odborná – individuální,
- praxe odborná – prázdninová.

4.2 Uspořádání odborného výcviku

V oborech s výučným listem probíhá výuka praktických činností v rámci předmětu „odborný výcvik“, který je zde „profilujícím předmětem“. (Kříž, 2020, s. 38).

Čadílek (2005, s. 56) uvádí, že podmínky a prostředky, ve kterých je vyučování realizováno, dávají výuce odborného výcviku určitou organizační formu. Těmito organizačními formami je podle Čadílka (2005, s. 56):

- „místo výuky“ (učňovská dílna, laboratoř, cvičné a provozní pracoviště),
- „způsob výuky“,
- „učební den“.

Do způsobů výuky odborného výcviku Čadílek (2005, s. 61) řadí:

- „individuální výuku,
- skupinovou výuku,
- kombinovanou výuku.“

Kříž (2020, s. 39) mezi způsoby výuky v odborném výcviku uvádí ještě:

- „produktivní činnost“.

Výběr konkrétního způsobu výuky v odborném výcviku ovlivňuje podle Čadílka (2005, s. 61) počet vyučovaných žáků.

4.2.1 Individuální výuka

Při individuální výuce v odborném výcviku pracují žáci v maximálním počtu tří učňů pod vedením instruktora praktického vyučování, který zároveň provádí činnost v tomtéž oboru, jako učni. V rámci této výuky by si žák měl vyzkoušet práce od zajištění materiálu, volby postupu práce, přes samotné vykonání práce, dále vedení dokumentace až po odevzdání hotového produktu kupujícímu (Čadílek, 2005, s. 61).

4.2.2 Skupinová výuka

Skupinová výuka probíhá pod vedením mistra odborného výcviku. Na rozdíl od kvalifikovaného pracovníka, který je v roli instruktora praktického vyučování při individuální výuce, v případě výuky skupinové, se mistr odborného výcviku samotné výroby neúčastní (Čadílek, 2005, s. 61). Nejvyšší počet žáků při tomto způsobu výuky podle Čadílka (2005, s. 61) stanovuje vyhláška. Ouroda (Kříž, 2020, s. 38) uvádí maximální počet učňů při skupinové výuce: dvanáct učňů v prvním a druhém ročníku a deset žáků v ročníku třetím.

Skupinová výuka je vhodná hlavně v učňovských oborech s průmyslovým zaměřením. Ve všech situacích ale skupinovou výuku využít vhodné není. Mistr odborného výcviku, který výuku vede, se žákům věnuje po celou dobu vyučování – jeden učební den. Uplatňována je hlavně frontální výuka. Předností skupinové výuky je možnost žáků vzájemného srovnání jejich práce. Realizace skupinové výuky ve školním zařízení – mimo skutečné provozní podmínky – může být pro učně nevýhodou (Čadílek, 2005, s. 61).

4.2.3 Kombinovaná výuka

Kombinovaná výuka je spojením výuky skupinové a individuální. Učni jsou při kombinované výuce rozděleni do skupin. Vedoucím vyučování je v tomto případě učitel odborného výcviku, který vyučuje s pomocí instruktorů. Výuka je frontální. Instruktoři pomáhají ve skupinách o 3 až 4 žácích. V případě menších skupinek o 1 až 2 učních je přístup vyučujícího více individuální (Pecina, 2012, s. 74).

5 Základní členění výuky

5.1 Základní druhy vyučovacích jednotek

Kříž (2020, s. 40) čerpá od Slavíka a Millera a podle nich uvádí následující základní členění vyučovaných předmětů, ve kterých žáci učilišť a středních odborných škol získávají všechny vědomosti a dovednosti:

- „všeobecně vzdělávací předměty,
- odborné teoretické předměty,
- předměty praktického vyučování.“

Vyučování daných předmětů probíhá v rámci vyučovacích jednotek, které mají přidělenou určitou časovou dotaci a mají různý charakter, strukturu i organizaci (Kříž, 2020, s. 40). Kříž (2020, s. 40) uvádí čtyři základní druhy vyučovacích jednotek podle Slavíka a Millera:

- „teoretická vyučovací jednotka,
- praktické cvičení,
- exkurzní vyučovací jednotka,
- praktická vyučovací jednotka.“

5.1.1 Vyučovací jednotka teoretická

Jako teoretická vyučovací jednotka se označuje běžná 45minutová vyučovací hodina. Využívá se k vyučování předmětů všeobecně vzdělávacích i odborných. Její součástí by mělo být prověřování znalostí žáků, opakování látky z minulé hodiny, výklad nového učiva i jeho zopakování (Kříž, 2020, s. 40).

5.1.2 Praktické cvičení

Praktické cvičení doplňuje výuku teoretických odborných předmětů. Přidělený čas pro tuto vyučovací jednotku bývá i více než jedna vyučovací hodina. Pro lepší procvičení dovedností a lepší zapamatování vědomostí se hodiny cvičení můžou spojit do delších celků (Kříž, 2020, s. 40).

5.1.3 Exkurzní vyučovací jednotka

Podle Čadílka (2005, s. 75) je významem exkurze: „Názorné seznámení učňů s technologickým procesem, způsoby práce a organizací práce, s výrobním zařízením, náradím, popř. výrobky přímo v provozech podniků a organizací.“ Podle Kříže (2020, s. 40) je pro opravdový přínos exkurze důležité ukazovat žákům provozy s novými technologiemi a dostatečně dobrou organizací práce.

5.1.4 Praktická vyučovací jednotka

Kříž (2020, s. 41) uvádí, že vyučovací jednotka „praktická“, je také označována jako „učební den“. Délka této „vyučovací pracovní směny“ se liší podle toho, zda se jedná o předmět v rámci učňovského nebo maturitního oboru. Délka rozvrhové praxe bývá kratší, většinou 2 až 4 hodiny. Při blokové učební praxi, odborné praxi nebo odborném výcviku je délka vyučovací jednotky 5 až 8 hodin. V případě učební praxe trvá 1 výše zmíněná „hodina“ 45 minut. U odborných praxí je délka „hodiny“ 60 minut (Kříž, 2020, s.41). Pecina (2012, s. 75) uvádí, délku vyučovací jednotky v odborném výcviku 60 minut. Kříž (2020, s. 41) odkazuje na svou práci z roku 2012, ve které uvádí, že při volbě délky vyučovací jednotky by měl být zohledněn věk žáků, rozvrh jejich výuky, ale i další okolnosti. Podle Peciny (2012, s. 75) je dále důležité dodržení organizačních a hygienických legislativních podmínek (například aktivní odpočinek žáků během přestávek).

5.2 Základní typy učebních dnů

Jak bylo zmíněno výše, Kříž (2020, s. 41) praktickou vyučovací jednotku označuje také jako „učební den“ nebo „vyučovací pracovní směnu“. Pecina (2012, s. 75) rozděluje učební den na tři části:

- „1. Úvodní část.
- 2. Pracovní část.
- 3. Závěrečná část.“

Do „1. Úvodní části“ lze obecně podle Peciny (2012, s. 75) zařadit:

- „Zahájení učebního dne“ – Po nástupu proběhne kontrola docházky žáků, případně zápis do deníku. Dále následuje výklad.
- „Výklad“ – V rámci výkladu dojde ke sdělení cíle učebního dne a k motivaci žáků. Následuje instruktáž, před kterou by měl vyučující ověřit a případně doplnit vstupní teoretické znalosti potřebné pro praktickou aktivitu (Pecina, 2012, s. 75).

V rámci „2. Pracovní části“ probíhá nacvičování pracovní činnosti, kantor žáky průběžně kontroluje, hodnotí a v případě potřeby provede průběžnou instruktáž (Pecina, 2012, s. 76).

„3. Závěrečná část“ obsahuje kontrolu vykonané práce (možná je i individuální klasifikace žáků), dále zhodnocení toho, zda byl dosažen cíl výuky a ukončení výuky (Pecina, 2012, s. 76). Při hodnocení je důležitý individuální přístup zvláště ke každému žákovi (Pecina, 2012, s. 79). V závěru je také podle Peciny (2012, s. 78) vhodné myslet na motivaci žáků, která by jim měla pomoci v dalším vzdělávání a podpořit radost z jejich práce.

Schéma 2: Obecný model vyučovacího dne z hlediska jeho částí a délky trvání jednotlivých částí

Začátek v 8.00 ÚVODNÍ ČÁST 30 minut	PRACOVNÍ ČÁST 3 × 60 minut	PŘESTÁVKA 30 minut	PRACOVNÍ ČÁST 3 × 60 minut	ZÁVĚR 30 minut
---	-------------------------------	-----------------------	-------------------------------	-------------------

Zdroj: upraveno podle Peciny (2012, s. 77)

Pecina (2012, s. 76) uvádí, že obsah učebních dní, je závislý na cíli každého učebního dne. V případě potřeby je možné probírané učivo rozdělit do několika „dávek učiva“ (Pecina, 2012, s. 77). Jedná se o „přiměřeně velké, obsahově uzavřené celky“, které mají – úvodní, pracovní a závěrečnou část (Pecina, 2012, s. 77), podobně jako samotný učební den (Pecina 2012, s. 78). Pecina (2012, s. 77) zároveň doplňuje, že je vhodné rozdělit do více učebních dní látku, která je rozsáhlejší a složitější. Je také důležitý soulad obsahu a rozsahu probíraného celku s didaktickými požadavky. Při výuce celé dávky učiva je potřeba dodržet návaznost a vyhnout se „týdennímu odstupu“ (Pecina, 2012, s. 78). Dělení láky do několika učebních dní popisuje také Čadílek (2005, s. 66), který odlišnou strukturu každého z učebních dnů znázorňuje následujícím schématem:

Schéma 3: Odlišná struktura učebních dní v případě rozdělení jedné látky do více z nich

<u>Úvodní den:</u>		
úvodní část =====	pracovní část =====	ukončení =====
<u>Průběžný den:</u>		
zahájení =====	pracovní část =====	ukončení =====
<u>Závěrečný den</u>		
zahájení =====	pracovní část =====	závěrečná část =====

Zdroj: upraveno podle Čadílka (2005, s. 66)

Kříž (2020, s. 42) cituje Klapku a Vintra, podle kterých jsou právě v závislosti na převládajícím dovednostním cíli typy učebních dnů následující:

- „instruktážní,
- nácvikový,
- procvičovací,
- pracovní,
- prověřovací,
- všeobecný (kombinovaný).“

Pecina (2012, s. 81) ještě mezi typy učebních dní řadí:

- „učební den souborné práce“.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vlastní šetření

Praktická část byla zaměřena na učební (pracovní) činnosti učitele v rámci praktické výuky žáků ve škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace“. Vybrány byly dva obory týkající se chovu zvířat a pěstování rostlin. Bližší informace o vybraných oborech jsou uvedeny v kapitole 6.1.2 v Tabulce 2 – zdrojem uvedených údajů byly školní vzdělávací programy obou oborů. Informace týkající se samotné výuky a její organizace byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů s učiteli praktické výuky a dále prostřednictvím dotazníkového šetření mezi učiteli praktické výuky obou vybraných oborů.

Tato práce je zaměřena pouze na učební činnosti učitele v rámci praktické výuky žáků. Z tohoto důvodu – instruktoři (například zootechnik školního statku nebo instruktor v autoškole) a odpovědné osoby ve smluvních organizacích – do šetření zahrnutí nebyli.

6.1 Charakteristika místa šetření

6.1.1 Základní charakteristika školy „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“

Pro realizaci výzkumného šetření byla vybrána škola „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace“. Tato vzdělávací instituce se nachází ve městě Hořice, zřizovatelem je Královéhradecký kraj. (Neuman, 2023, s. 4). Střední zemědělská škola v Hořicích byla založena v roce 1953 (Horák, 2023) a v současné době vykonává činnost vyšší odborné školy a střední školy (Neuman, 2023, s. 3). Mimo zemědělských oborů se na střední škole vyučují také obory „Ošetřovatel“ a „Sociální činnost“ (Neuman, 2023, s. 5). Od roku 1999 je střední zemědělská škola v Hořicích (s různými změnami názvů školy) sloučena se školou Gymnázium Hořice (Tomíček a Horák, 2023).

6.1.2 Základní informace o dvou vybraných oborech SOU a SOŠ

Pro sledování byly vybrány dva obory, blíže popsané v následující Tabulce 2.

Tabulka 2: Základní srovnání vybraných oborů SOU a SOŠ

název školy: Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace	název školy: Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace
název ŠVP: Zemědělec-farmář	název ŠVP: Agropodnikání
kód a název oboru vzdělání: 41-51-H/01 Zemědělec-farmář	kód a název oboru vzdělávání: 41-41-M/01 Agropodnikání
stupeň poskytovaného vzdělání: střední odborné vzdělání s výučním listem	stupeň poskytovaného vzdělání: úplné střední vzdělání s maturitní zkouškou
délka a forma vzdělávání: 3 roky, denní forma vzdělávání	délka a forma vzdělávání: 4 roky, denní forma vzdělávání
způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška	způsob ukončení vzdělávání: maturitní zkouška

Zdroj: upraveno podle Autorského kolektivu (2022b, s. 3) a Autorského kolektivu (2022a, s. 3)

6.2 Individuální rozhovory a informace z ŠVP

Individuální rozhovory s učiteli praktické výuky byly provedeny osobně 05.02.2024 ve škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“, součástí byla také prohlídka areálu školního hospodářství a prostor školy. Některé odpovědi byly zjišťovány během telefonické komunikace v průběhu února 2024. V praktické části této práce jsou uvedeny také informace z poskytnutých dokumentů ŠVP dvou vybraných oborů. Individuální rozhovory se týkaly obecné části organizace praktické výuky, zúčastnili se jich 2 respondenti (Respondent A – učební obor a Respondent B – maturitní obor). K zjišťování podrobnějších informací ohledně výuky bylo využito anonymní dotazníkové šetření.

6.2.1 Organizace praktické výuky obou oborů obecně

Místa a vybavení školy pro praktickou výuku vybraných oborů

Škola „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“ pro praktickou výuku využívá odborné učebny v budově školy a areál školního statku v Hořicích včetně obhospodařovaných pozemků (Respondent A). Součástí školního statku je učebna s dataprojektorem, připojením k internetu a notebookem pro každého žáka. Nachází se zde také odborná učebna, která slouží pro výuku jezdeckví (Autorský kolektiv, 2022a, s. 202).

Ve školním hospodářství jsou chováni velcí a malí přežvýkavci, prasata, drůbež, králíci a koně. Zastoupení plemen chovaných zvířat je velmi pestré. Pro výuku je dále k dispozici moderní zemědělská technika (Respondent A). Součástí školy je také mechanizační středisko v Lázních Bělohrad. Část praktické výuky žáci absolvují v reálném provozu smluvních organizací (Autorský kolektiv, 2022b, s. 11).

V následující Tabulce 3 je pro porovnání uveden přehled organizace praktické výuky žáků vybraného učebního a maturitního oboru, která je blíže popsána v kapitolách 6.2.2 a 6.2.3.

Tabulka 3: Přehled předmětů praktické výuky vybraných oborů SOU a SOŠ

Obor SOU:			Obor SOŠ:	
Zemědělec-farmář			Agropodnikání	
Názvy předmětů praktické výuky:	Místo výkonu praktické výuky – dozor		Názvy předmětů praktické výuky:	Místo výkonu praktické výuky – dozor
Odborný výcvik	Školní hospodářství – učitel OV Smluvní pracoviště – odpovědná osoba		Praxe (učební rozvrhová, učební bloková, provozní individuální, provozní prázdninová, opakovací praxe)	Školní hospodářství – učitel odborného předmětu / praktické výuky Smluvní pracoviště – odpovědná osoba
Odborná praxe (prázdninová)	Školní hospodářství – učitel OV, instruktor		Cvičení v rámci odborných předmětů	Odborné učebny v budově školy – učitel daného odborného předmětu
Motorová vozidla	Školní vozový park – instruktor		Výcvik v řízení motorových vozidel	Školní vozový park – instruktor
Odborné exkurze a další akce	Reálné provozní podmínky – učitel OV		Exkurze, projekty, sportovní kurz	Reálné provozní podmínky – učitel odborného předmětu / praktické výuky

Zdroj: rozhovory – Respondent A; Respondent B

Zázemí učitelů praktické výuky vybraných oborů

Vyučující, kteří zajišťují odborný výcvik učebního oboru „Zemědělec-farmář“ jsou celkem 4 – tito vyučující zajišťují pouze odborný výcvik (Respondent A). Počet učitelů praktické výuky maturitního oboru „Agropodnikání“ je (v době zjišťování této informace) 7 – ve většině případů se jedná zároveň o vyučující odborných předmětů, v rámci kterých probíhají i praktická cvičení (Respondent B).

Učitelé praktické výuky maturitního oboru mají své zázemí v kabinetech v budově školy (Respondent B). Učitelé odborného výcviku jako zázemí využívají převážně denní místnosti v areálu školního hospodářství (Respondent A).

Pracovní doba učitelů praktické výuky vybraných oborů

Odborný výcvik žáků učebního oboru (i odborná prázdninová praxe) probíhá ve všední den v čase od 7.00 do 13.30. Během této doby je zařazena přestávka na svačinu v délce trvání 30 minut. Prostor pro oběd je po skončení výuky. Čas od 13.30 do 15.30 mají učitelé odborného výcviku k dispozici pro přípravu na výuku (Respondent A).

Délka trvání praktické výuky žáků maturitního oboru se liší v závislosti na konkrétní formě praxe. Praktická výuka v rámci cvičení z odborných předmětů je časově vymezena učebním rozvrhem hodin. Blokovaná praxe je zařazena do výuky operativně v průběhu školního roku a probíhá v 6hodinovém bloku místo běžného rozvrhu. Začátek první vyučovací hodiny podle rozvrhu je v 7.50. Délka této jedné vyučovací hodiny je 45 minut (Respondent B). Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že vyučující během blokované praxe zařazují přestávky podle potřeby a jejich délka je 10 až 20 minut. Pro oběd je vyčleněn prostor po skončení výuky.

6.2.2 Organizace praktické výuky učebního oboru

Praktická výuka žáků tříletého učebního oboru „Zemědělec-farmář“ ve škole Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice probíhá formou:

- odborného výcviku a odborné praxe,
- v rámci výuky žáci také dle ŠVP povinně absolvují předmět „Motorová vozidla“,
- dále se žáci účastní odborných exkurzí a dalších akcí (Respondent A).

Odborný výcvik a odborná praxe

Předmět „Odborný výcvik“ se v rozvrhu po týdnech (15 hodin v týdnu) střídá s teoretickou výukou (Autorský kolektiv, 2022b, s. 15). V prvním a druhém ročníku vykonávají žáci odborný výcvik na školním statku v Hořicích a mechanizačním středisku v Lázních Bělohrad. Ve třetím ročníku absolvují odborný výcvik na smluvním pracovišti v reálném provozu (Autorský kolektiv, 2022b, s. 11).

V období letních prázdnin probíhá odborná praxe na školním statku – „celkový rozsah jsou 4 týdny, jedná se o 2 týdny mezi 1. a 2. ročníkem a 2 týdny mezi 2. a 3. ročníkem“ (Autorský kolektiv, 2022b, s. 11). O těchto 14 dní prázdninové praxe mají žáci zkrácenu výuku ve školním roce (Respondent A). Žáci během této praktické výuky vykonávají především sklizňové práce, které v dostatečném rozsahu nelze realizovat ve školním roce (Autorský kolektiv, 2022b, s. 11).

Odborný výcvik a odborná praxe se v případě učebního oboru „Zemědělec-farmář“ ve škole Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice týká oblasti pěstování rostlin, chovu zvířat a mechanizace (Autorský kolektiv, 2022b, s. 93). Cílem praktického vyučování je dle Autorského kolektivu (2022b, s. 93) také „přípravit žáky na široké spektrum prací v celé sféře zemědělské prvovýroby, služeb, obchodu a souvisejících odvětví agrárního sektoru“. K cílům praktické výuky žáků patří také znalost základních právních norem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a hygienických předpisů (Autorský kolektiv, 2022b, s. 93).

Během praktického vyučování ve školních zařízeních se žákům věnují učitelé odborného výcviku (Autorský kolektiv, 2022b, s. 104) a instruktoři praktického vyučování (Respondent A). Odborný výcvik vykonávají žáci také v reálných provozech – a to na základě uzavření smluv s těmito pracovišti. Zde žáci pracují pod dohledem odpovědných osob. Ve smluvních pracovištích docházku, činnost žáků a jejich hodnocení pravidelně kontroluje pověřený pracovník školy (Autorský kolektiv, 2022b, s. 104).

Předmět „Motorová vozidla“

V rámci předmětu „Motorová vozidla“ se žáci (pod vedením instruktorů) připravují k získání řidičského oprávnění skupiny „T, C, B“ (Respondent A). Časová dotace tohoto předmětu je 2 hodiny ve 2. ročníku a 2 hodiny ve 3. ročníku (Autorský kolektiv, 2022b, s. 15).

Odborné exkurze a další akce

Kromě vlastního vyučování se žáci učebního oboru účastní také odborných exkurzí, besed a dalších kulturních akcí (Autorský kolektiv, 2022b, s. 11).

6.2.3 Organizace praktické výuky maturitního oboru

Praktické vyučování žáků čtyřletého maturitního oboru „Agropodnikání“ ve škole Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice se podle Autorského kolektivu (2022a, s. 15) skládá z následujících forem výuky:

- praxe,
- cvičení v rámci odborných předmětů,
- výcvik v řízení motorových vozidel,
- exkurze, projekty, sportovní kurz.

Praxe

Žáci absolvují následující formy praxí:

- učební praxe rozvrhová (1. ročník),
- bloková (1. až 4. ročník),
- odborná provozní praxe prázdninová (2. a 3. ročník),
- odborná provozní praxe individuální (1. až 4. ročník) (Autorský kolektiv, 2022a, s. 15).

Délka učební rozvrhové praxe je v rozsahu 4 hodiny za týden (dvojice studentů na školním statku). Blokovaná praxe je zařazena operativně v průběhu školního roku v závislosti na počasí a absolvují ji celé třídy (rozdělené na polovinu) pod vedením učitelů praktického vyučování (Respondent B). Většina praktické výuky probíhá na školním statku nebo v okolních podnicích, se kterými škola (na základě smlouvy) spolupracuje. Individuální praxi žáci plní souběžně s teoretickým vyučováním a její délka se do celkového počtu hodin výuky praxe nezapočítává (Autorský kolektiv, 2022a, s. 15). Praxi v areálu školy žáci vykonávají pod dohledem učitelů praktické výuky a instruktorů praktické výuky (například zaměstnanců školního statku). Během výkonu praxe ve smluvních organizacích pracují žáci pod dohledem zodpovědných osob (například zootechnik, agronom). Pověřený učitel průběh praxe kontroluje (Respondent B). V období před maturitními zkouškami absolvují žáci s učiteli odborných předmětů 5 dní opakovací praxe (Autorský kolektiv, 2022a, s. 156).

Praxe v rámci maturitního oboru „Agropodnikání“ ve škole Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice se věnují následujícím vzdělávacím oblastem: „Pěstování rostlin a zpracování rostlinných produktů; Chov zvířat a zpracování živočišných produktů; Ekonomické vzdělávání; Technická zařízení a doprava“ (Autorský kolektiv, 2022a, s. 156).

Cvičení v rámci odborných předmětů

Praktická cvičení mají žáci v rámci výuky teoretických odborných předmětů. Jedná se o povinné odborné předměty: „Základy mechanizace, Základy zemědělství, Zpracování živočišných produktů, Zemědělské technologické systémy; Ekonomika a podnikání; Pěstování rostlin a Chov zvířat“ (Autorský kolektiv, 2022a, s. 20). Praktická cvičení z těchto odborných předmětů probíhají převážně v odborných učebnách v budově školy a vyučujícím je učitel daného odborného předmětu (Respondent B).

Volitelné odborné předměty, v rámci kterých probíhají praktická cvičení, jsou následující: „Precizní zemědělství; Zahradnictví; Chov koní a jezdeckví; Odborné dovednosti“ (Autorský kolektiv, 2022a, s. 21). Výuka těchto předmětů probíhá převážně v provozních podmínkách školního areálu a žákům se věnuje učitel daného odborného předmětu (Respondent B).

Výcvik v řízení motorových vozidel

Ve 2. a 3. ročníku žáci také absolvují „výcvik v řízení motorových vozidel skupiny T a B“ (Autorský kolektiv, 2022a, s. 20). Tento výcvik je pod vedením instruktorů (Respondent B).

Exkurze, projekty, sportovní kurz

Na praxe a praktická cvičení ve vyučovaných předmětech navazují odborné exkurze, soutěže a sportovní kurzy. Dále se žáci v týmech účastní také například chovatelských dnů a zemědělských výstav (Autorský kolektiv, 2022a, s. 15).

6.3 Dotazníkové šetření

Dotazník byl sestaven na základě informací uvedených v literárním přehledu této práce. Konkrétní podoba formuláře dotazníků je uvedena v přílohách této práce. Distribuce formuláře dotazníku byla provedena v papírové podobě s orientací stránky na šířku. Z tohoto důvodu (velikost formuláře) je konkrétní podoba dotazníku uvedena v příloze ve formě snímků obrazovky.

Dotazníkové šetření (mezi učiteli praktické výuky dvou vybraných oborů) bylo realizováno od 05.02.2024 do 16.02.2024. Distribuce a současně i sběr některých vyplněných odpovědí proběhl při osobní návštěvě ve škole 05.02.2024. V případě získání odpovědí od ostatních respondentů byla využita nabídka distribuce a sběru dotazníků prostřednictvím jednoho z pedagogických pracovníků školy.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 10 respondentů z celkového počtu 12 učitelů praktického vyučování dvou vybraných oborů (4 ze 4 učitelů odborného výcviku učebního oboru a 6 z 8 učitelů praktické výuky maturitního oboru).

Vyplnění dotazníků bylo anonymní. Bylo možné odpovědět volbou více variant nabízených odpovědí, případně uvést odpověď vlastní. Otázky byly stejné pro učitele odborného výcviku – učebního i pro učitele praktické výuky – maturitního oboru. Lišily se pouze varianty odpovědí prvních 8 otázek.

Pro zpracování výsledků této práce byly vybrány jen některé oblasti otázek. Dotazník byl vyhodnocen na základě vyjádření četností daných odpovědí vůči celkovému počtu odpovědí.

6.4 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

V následujících tabulkách jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli odborného výcviku učebního oboru „Zemědělec-farmář“ a mezi učiteli praktické výuky maturitního oboru „Agropodnikání“ ve škole „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“. Pro lepší přehlednost jsou odpovědi učitelů učebního oboru (SOU) vyznačeny žlutou – a odpovědi učitelů maturitního oboru (SOŠ) zelenou – barvou. Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.

6.4.1 Vyhodnocení využití způsobů výuky

Tabulka 4: Výsledky dotazníkového šetření – způsoby výuky

(počet odpovědí / celkový počet respondentů)

Otázka:	Varianty odpovědí (a počty respondentů, kteří jí zvolili). Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.				
Jaký způsob výuky při PV používáte nejčastěji?	Skupinová výuka. 3/4	Využívám všechny způsoby (individuální, skupinovou, kombinovanou výuku i produktivní činnost). 1/4	Kombinovaná výuka. 3/6	Komb. výuka a produktivní činnost. 2/6	Skupin. výuka a produktivní činnost. 1/6
Jaký způsob výuky při PV používáte nejméně?	Individuální výuka. 3/4	Využívám všechny způsoby (individuální, skupinová, kombinovaná výuka i produktivní činnost). 1/4	Individuální výuka. 5/6	Bez odpovědi. 1/6	
Jaký způsob výuky při OV nepoužíváte vůbec?	Využívám všechny způsoby (individuální, skupinovou, kombinovanou výuku i produktivní činnost). 4/4		Používám všechny způsoby výuky. 5/6	Produktivní činnost. 1/6	

Všichni učitelé při odborném výcviku (SOU) používají individuální, skupinovou, kombinovanou výuku i produktivní činnost. Nejčastěji je využívána skupinová výuka. V případě praktického vyučování maturitního oboru (SOŠ) učitelé nejčastěji používají kombinovanou výuku. Nejméně používaným způsobem při praktické výuce učebního i maturitního oboru je výuka individuální.

6.4.2 Vyhodnocení využití typů učebních dní

Tabulka 5: Výsledky dotazníkového šetření – typy učebních dní

(počet odpovědí / celkový počet respondentů)

Otázka:	Varianty odpovědí (a počty respondentů, kteří jí zvolili). Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.			
Jaký typ učebního dne používáte nejčastěji?	Všeobecný (kombinovaný) učební den. 4/4		Všeobecný (kombinovaný) učební den. 5/6	Procvičovací učební den. 1/6
Jaký typ učebního dne používáte nejméně?	Nácvikový učební den. 1/4	Prověřovací učební den. 3/4	Prověřovací učební den. 6/6	
Jaký typ učebního dne nepoužíváte vůbec?	Používám všechny typy učebních dní (instruktážní, nácvikový, procvičovací, pracovní, prověřovací i všeobecný učební den). 4/4		Používám všechny typy učebních dní. 5/6	Prověřovací učební den. 1/6

V případě využívaných typů učebních dní je u vybraných oborů mezi učiteli SOU a SOŠ shoda. Učitelé používají instruktážní, nácvikový, procvičovací, pracovní, prověřovací i všeobecný učební den. Pouze 16,667 % (1 respondent SOŠ) uvedl, že nepoužívá učební den prověřovací. Nejčastěji využívaným typem je všeobecný (kombinovaný) učební den 100 % u učitelů SOU a 83,333 % u učitelů SOŠ. Nejméně je používán prověřovací učební den (75 % učitelů SOU a 100 % učitelů SOŠ).

6.4.3 Vyhodnocení časové struktury učebního dne

Tabulka 6: Výsledky dotazníkového šetření – časová struktura učebního dne
(počet odpovědí / celkový počet respondentů)

Otázka:	Varianty odpovědí (a počty respondentů, kteří jí zvolili). Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.		
Jaká je nejčastěji časová struktura učebních dní, které vedete?	Stejná jako na Schématu 2. 4/4	Stejná jako na Schématu 2. 5/6	Čas si rozvrhují podle potřeby. 1/6
Rozděľujete do více učebních dní látku, která je rozsáhlejší a složitější?	Ano, běžně. 4/4	Ano. 6/6	
Pokud rozděľujete rozsáhlejší a složitější látku do více učebních dní, jaký je poměr času věnovaný „Úvodní, Pracovní a Závěrečné části“ těchto učebních dní?	Stejný, nebo velmi podobný jako na Schématu 3. 4/4	Stejný, nebo velmi podobný jako na Schématu 3. 5/6	Rozdělení času provádím podle potřeby a tématu. 1/6

Schéma 2: Obecný model vyučovacího dne z hlediska jeho částí a délky trvání jednotlivých částí

Začátek v 8.00				
ÚVODNÍ ČÁST	PRACOVNÍ ČÁST	PŘESTÁVKA	PRACOVNÍ ČÁST	ZÁVĚR
30 minut	3 × 60 minut	30 minut	3 × 60 minut	30 minut

Zdroj: upraveno podle Peciny (2012, s. 77)

Schéma 3: Odlišná struktura učebních dní v případě rozdělení jedné látky do více z nich

<u>Úvodní den:</u>		
úvodní část	pracovní část	ukončení
=====	=====	=====
<u>Průběžný den:</u>		
zahájení	pracovní část	ukončení
=====	=====	=====
<u>Závěrečný den:</u>		
zahájení	pracovní část	závěrečná část
=====	=====	=====

Zdroj: upraveno podle Čadílka (2005, s. 66)

V případě časové struktury učebního dne učitelé praktického vyučování SOU i SOŠ shodně uvedli, že učební den rozdělují na „úvodní, pracovní a závěrečnou část“ a nejvíce času věnují pracovní části učebního dne. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že v případě rozsáhlejší a složitější látky ji učitelé rozdělují do více učebních dní. V případě tohoto rozdělení je největší díl času obdobně věnován pracovní části. Úvodní část je v tomto případě nejdelší při „Úvodním učebním dni“ a závěrečné části je věnováno nejvíce času v poslední „Závěrečný učební den“. Jeden z šesti dotazovaných učitelů SOŠ (16,7 %) uvedl, že rozvržení času provádí podle aktuální potřeby a tématu probírané látky.

6.4.4 Vyhodnocení využití metod výuky v praktickém vyučování

Tabulka 7: Výsledky dotazníkového šetření – metody výuky v praktickém vyučování

(počet odpovědí / celkový počet respondentů)

Otázka:	Varianty odpovědí (a počty respondentů, kteří jí zvolili). Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.				
Kterou z verbálních metod (výklad, popis, rozhovor) používáte při PV nejčastěji?	Výklad. 4/4		Výklad. 1/6	Popis. 1/6	Výklad, popis i rozhovor. 4/6
Kterou z verbálních metod při PV nepoužíváte vůbec?	Využívám výklad, popis i rozhovor. 4/4		Využívám výklad, popis i rozhovor. 6/6		
Používáte při PV názorné metody (např.: předvádění, demonstrování) v kombinaci s verbálními metodami?	Ano, běžně. 4/4		Ano, běžně. 5/6	Ano, částečně. 1/6	
Používáte při PV praktické (pracovní) metody – samotná aktivita žáků řízená učitelem.	Ano, běžně. 4/4		Ano, běžně. 6/6		
Používáte při PV aktivizační metodu – „problémové vyučování“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná. 1/4	Ano, minimálně. 3/4	Ano, minimálně. 5/6	Ne, nikdy. 1/6	
Používáte při PV aktivizační metodu – „diskusní a inscenační metody (tzv. poznávací hry)“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná. 1/4	Ne, nikdy. 3/4	Ano, minimálně. 2/6	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná. 2/6 (práce postřikovače, fixace zvířat, nácvik dojení)	Ne, nikdy. 2/6
Používáte při PV aktivizační metodu – „trenažerový výcvik“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ne, nikdy. 4/4		Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná. 3/6	Ano, minimálně. 2/6	Ne, nikdy. 1/6
Jaké sdělení při úvodní instruktaži nejčastěji využíváte? Je možná kombinace metod sdělení.	Ústní a písemné. 1/4	Názorné (v kombinaci s ústním sdělením). 3/4	Ústní. 3/6	Názorné (v kombinaci s ústním sdělením). 3/6	

Učitelé odborného výcviku (SOU) používají jako verbální metodu nejčastěji výklad 100 % respondentů. Učitelé praktického vyučování maturitního oboru (SOŠ) uvedli jako nejčastěji využívané verbální metody výklad, popis i rozhovor (66,667 %). Z výsledků dotazníkového šetření také vyplývá, že učitelé SOU i SOŠ využívají verbální metody v kombinaci s metodami názornými (100 % respondentů SOU i SOŠ).

Učitelé SOU (100 %) i SOŠ (100 %) se dále shodují v tom, že běžně využívají samotnou aktivitu žáků řízenou učitelem a aktivizační metodu „problémové vyučování“ používají minimálně (SOU 75 %; SOŠ 83,333 %). V případě využití aktivizačních metod „diskusní a inscenační metoda“ a „trenažerový výcvik“ se odpovědi učitelů SOU a SOŠ lišily.

Většina učitelů SOŠ (66,667 %) diskusní a inscenační metody využívá – z nichž polovina (33,333 %) uvedla, že pouze „minimálně“ a 33,333 % pouze v případě vhodnosti probírané látky. 33,333 % učitelů SOŠ diskusní a inscenační metody při praktické výuce nepoužívají. V případě učitelů SOU nevyužívá tyto metody 75 % respondentů, 25 % učitelů SOU (1 respondent) používá diskusní a inscenační metody běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná.

Aktivizační metodu „trenažerový výcvik“ nepoužívá 100 % učitelů odborného výcviku (SOU). Naopak učitelé praktické výuky SOŠ „trenažerový výcvik“ využívají (83,333 % odpovědí) – z nichž 33,333 % běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná a 50 % minimálně. 1 učitel SOŠ (16,667 %) uvedl, že „trenažerový výcvik“ nevyužívá.

Při úvodní instruktáži volí většina učitelů SOU (75 %) názorné metody v kombinaci s ústním sdělením, 25 % (1 respondent SOU) využívá ústí a písemnou metodu. 50 % z dotázaných učitelů SOŠ používá při úvodní instruktáži pouze ústní sdělení a druhá polovina respondentů (3 učitelé SOŠ, 50 %) používá názorné metody v kombinaci s ústním sdělením.

6.4.5 Vyhodnocení využití metod prověřování, hodnocení a klasifikace žáků

Tabulka 8: Výsledky dotazníkového šetření – metody prověřování, hodnocení a klasifikace žáků (počet odpovědí / celkový počet respondentů)

Otázka:	Varianty odpovědí (a počty respondentů, kteří jí zvolili). Převládající odpověď je zvýrazněna tučně.				
V rámci hodnocení a prověřování – sdělujete žákům předem srozumitelný cíl a strukturu zkoušení v PV?	Ano. 4/4	Ano. 6/6			
Provádíte rozbor práce žáků (zhodnocení pozitiv a nedostatků)? Kdy?	Ano. V průběhu učebního dne a v závěru. Dále jednou v týdnu hodnotím deník praxe žáků. 3/4	Ano, pouze při klasifikaci. 1/4	Ano. V průběhu učebního dne a v závěru. 6/6		
Kdy žákům své hodnocení sdělujete?	V průběhu učebního dne a v závěru. 3/4	Pouze v závěru při klasifikaci. 1/4	V průběhu učebního dne a v závěru. 5/6	Pouze v závěru. 1/6	
Kdy žákům sdělujete klasifikaci?	Žáci vidí známky v „bakaláři“. 4/4		V průběhu učebního dne a v závěru. 1/6	Pouze v závěru. 1/6	Pouze při klasifikaci. 4/6
Jak hodnotíte práci žáků?	Individuální i skupinové hodnocení. 4/4		Pouze individuální hodnocení. 1/6	Individuální i skupinové hodnocení. 5/6	
Jak klasifikujete práci žáků?	Individuální i skupinová klasifikace. 4/4		Pouze individuální klasifikace. 3/6	Individuální i skupinová klasifikace. 3/6	
Co všechno při PV klasifikujete?	Klasifikuji práci žáků i jejich přípravu na PV (např.: pracovní oděv, pomůcky, teoretický základ). 4/4		Pouze práci žáků (např.: postup, výrobky, kvalitu práce). 3/6	Klasifikuji obojí – práci i přípravu žáků. 2/6	Klasifikuji celkový přístup žáka k výuce. 1/6
Dáváte žákům příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení a klasifikace?	Ano, ale nezahrnuji to do klasifikace. 1/4	Nedávám příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení a klasifikace žáků. 3/4	Ano, ale nezahrnuji to do klasifikace. 6/6		

Všichni dotázaní učitelé (100 % učitelů SOU i 100 % učitelů SOŠ) uvedli, že v rámci hodnocení a prověřování předem sdělují žákům srozumitelný cíl a strukturu zkoušení. Všichni učitelé SOU i SOŠ zároveň také provádí zhodnocení pozitiv a nedostatků práce žáků. 75 % učitelů odborného výcviku (3 učitelé SOU) uvedlo, že tento rozbor práce provádí v průběhu učebního dne a v jeho závěru. Dále tito učitelé uvedli, že jednou v týdnu kontrolují a hodnotí deník praxe žáků. 75 % učitelů odborného výcviku (SOU) sděluje žákům hodnocení jejich práce v průběhu učebního dne a v jeho závěru. 25 % (1 učitel SOU) uvedlo, že práci žáků hodnotí pouze při klasifikaci, v závěru učebního dne. 100 % učitelů odborného výcviku (SOU) provádí individuální i skupinové hodnocení a zároveň i individuální a skupinovou klasifikaci práce žáků. Všichni učitelé odborného výcviku (SOU) také shodně uvedli, že klasifikují nejen práci žáků, ale i jejich přípravu (například pracovní oděv, pomůcky, teoretický základ). 100 % učitelů odborného výcviku (SOU) žákům sděluje klasifikaci prostřednictvím aplikace „Bakaláři“.

V průběhu učebního dne a v jeho závěru provádí hodnocení práce žáků 100 % učitelů maturitního oboru (SOŠ). 83,333 % učitelů praktické výuky (SOŠ) sděluje žákům hodnocení jejich práce v průběhu učebního dne a v jeho závěru. 16,667 % (1 učitel SOŠ) uvedlo, že hodnocení práce žákům sděluje pouze v závěru učebního dne. 83,333 % učitelů maturitního oboru (SOŠ) provádí individuální i skupinové hodnocení práce a 16,667 % (1 učitel SOŠ) používá pouze individuální hodnocení práce žáků. Individuální i skupinovou klasifikaci ale využívá 50 % učitelů SOŠ a 50 % klasifikuje pouze individuálně. 50 % učitelů praktické výuky maturitního oboru (SOŠ) klasifikuje pouze práci žáků (pracovní postup, kvalita práce). 33,333 % učitelů SOŠ při známkování zohledňuje i přípravu žáků a 16,667 % uvedlo, že klasifikuje celkový přístup žáka k výuce. Učitelé maturitního oboru (SOŠ) žákům známkové ohodnocení sdělují v čase vyhrazeném pro klasifikaci, v průběhu učebního dne i v jeho závěru.

Příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení dává žákům 100 % učitelů praktické výuky maturitního oboru (SOŠ), zároveň ale tito učitelé uvedli, že toto hodnocení nezahrnují do klasifikace. V případě učebního oboru (SOU) využívá tento přístup pouze 25 % dotázaných učitelů odborného výcviku.

7 Vlastní doporučení

Zázemí školy a organizace praktické výuky

Z individuálních rozhovorů a informací z ŠVP vyplývá, že vybavení školy a zázemí učitelů praktické výuky vybraného učebního i maturitního oboru odpovídá cílům výuky i požadavkům na pracovní nároky učitelů praktického vyučování. Pozitivně hodnotím zařazení odborných exkurzí do vzdělávacích programů. Školní vzdělávací programy školy „Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice“ vybraného učebního (SOU) i maturitního (SOŠ) oboru, slouží jako dlouhodobá příprava na výuku, a poskytují učitelům praktického vyučování jasné informace pro vypracování jejich krátkodobých příprav pro praktické vyučování. Čas určený pro samotnou praktickou výuku a čas vymezený pro přípravu na ni je z mého pohledu dostačující pro kvalitní přípravu učitele na praktické vyučování.

Způsoby výuky

Nejméně používaným způsobem výuky je podle výsledků dotazníkového šetření individuální výuka. Vzhledem k tomu, že žáci, kromě praktické výuky pod vedením učitelů, kteří se účastnili dotazníkového šetření, absolvují také praktickou výuku pod vedením tzv. instruktorů praktické výuky, kteří do dotazníkového šetření zahrnutí nebyli a pod jejichž dohledem mají žáci možnost vyzkoušet si dané činnosti více individuálně, nevnímám méně časté zařazování individuálního způsobu do vyučování jako problematické. Z výsledků dotazníkového šetření zároveň vyplývá, že většina učitelů při praktické výuce využívá skupinovou, individuální, kombinovanou výuku i produktivní činnost – tzn. všechny běžné způsoby výuky – tuto skutečnost hodnotím kladně.

Typy učebních dní

Podle výsledků dotazníkového šetření většina učitelů praktického vyučování (SOU i SOŠ) používá nejčastěji všeobecný (kombinovaný) učební den. Vzhledem k tomu, že tento typ učebního dne v sobě zahrnuje instruktážní, nácvikovou, pracovní, procvičovací i prověřovací část, je podle mého názoru časté využívání všeobecného

učebního dne příznivé. Nejméně používaným typem učebního dne je učební den prověřovací. To je z mého pohledu dáno zařazením prověřovací části v rámci všeobecných učebních dní.

Časová struktura učebního dne

V případě časové struktury učebního dne učitelé praktického vyučování SOU i SOŠ shodně uvedli, že učební den rozdělují na „úvodní, pracovní a závěrečnou část“ a nejvíce času věnují pracovní části učebního dne. Zároveň většina respondentů označila strukturu svých učebních dní, které vedou, jako velmi podobnou se „Schématem 2“ autora Peciny (2012, s. 17), jehož upravený „Obecný model vyučovacího dne z hlediska jeho částí a délky trvání jednotlivých částí“ byl součástí dotazníkového formuláře a literární rešerše (a je znovu uveden v kapitole 6.4.3 této práce).

Většina respondentů také shodně uvedla, že rozsáhlejší a složitější látku rozdělují do více učebních dní. V případě tohoto rozdělení je odlišná struktura učebních dní velmi podobná rozdělení na upraveném „Schématu 3“ autora Čadílka (2005, s. 66) – toto schéma bylo také součástí dotazníkového formuláře i literárního přehledu a je znovu uvedeno v kapitole 6.4.3 této práce.

Metody výuky v praktickém vyučování

Časté využívání výkladu, popisu a rozhovoru jako základních verbálních metod a zároveň jejich kombinace s metodami názornými u dotázaných učitelů je v souladu s tvrzením Kříže (2020, s. 23).

I přes to, že je využívání aktivizačních metod v případě učitelů SOU i SOŠ spíše nižší, je pozitivní, že jsou tyto metody do výuky zařazovány. Výsledek dotazníkového šetření podporuje názor Kříže (2020, s. 23), podle kterého je využití aktivizačních metod v praktickém vyučování nedostatečné, přesto, že se jedná o metody nejvhodnější.

Většina učitelů SOU i SOŠ uvedla, že při úvodní instruktáži využívají názorné metody v kombinaci s ústními metodami. Volba těchto metod sdělení je v souladu s Křížem (2020, s. 23), který využití slovních a názorných metod při úvodní instruktáži označuje jako časté.

Metody prověřování, hodnocení a klasifikace

Podle výsledků dotazníkového šetření všichni dotázaní učitelé (SOU i SOŠ) uvedli, že v rámci hodnocení a prověřování předem sdělují žákům srozumitelný cíl a strukturu zkoušení. Zároveň také všichni učitelé SOU i SOŠ provádí zhodnocení pozitiv a nedostatků – rozbor práce žáků. To je podle Vaněčka a kol. (2016, s. 368) důležitou součástí pedagogické komunikace, která má sloužit k co největší objektivitě při hodnocení žáků. Vzhledem k tomu, že 25 % učitelů SOU sděluje žákům hodnocení jen v rámci klasifikace a 16,667 % učitelů SOŠ hodnotí práci žáků pouze v závěru učebního dne, k lepší zpětné vazbě pro žáky by přispělo, kdyby i tito učitelé zařadili hodnocení práce žáků do průběhu učebního dne.

Využívání skupinové klasifikace učiteli SOU i SOŠ je z mého pohledu vhodné, ale velmi záleží na každé vyučované skupině žáků. V případě, že je klasifikace doplněna i o individuální známkování, je podle mého názoru klasifikace celé skupiny přijatelná.

Všichni učitelé odborného výcviku (SOU) také shodně uvedli, že klasifikují nejen práci žáků, ale i jejich přípravu (například pracovní oděv, pomůcky, teoretický základ). Tento přístup k hodnocení žáků při praktické výuce vnímám jako účelný. Proto bych doporučila zahrnout do klasifikace žáků i jejich přípravu na výuku i v případě učitelů SOŠ, kteří podle výsledků dotazníkového šetření klasifikují v 50 % pouze práci žáků, bez zohlednění přípravy žáků na výuku.

Příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení dává žákům 100 % učitelů praktické výuky maturitního oboru (SOŠ), zároveň ale tito učitelé uvedli, že toto hodnocení nezahrnují do klasifikace. V případě učebního oboru (SOU) využívá tento přístup pouze 25 % dotázaných učitelů odborného výcviku. Sebehodnocení žáků v rámci výuky považují za důležité pro podporu jejich sebereflexe. Z tohoto důvodu ho doporučuji zařadit do výuky i učitelům praktického vyučování na SOU.

ZÁVĚR

Cílem této práce byl rozbor konkrétních učebních (pracovních) činností učitele v rámci praktické vyučovací jednotky a vlastní doporučení ke zefektivnění jejího průběhu na střední odborné škole a v učebním oboru.

Z výsledků práce vyplývá, že vybavení školy a zázemí učitelů praktické výuky vybraného učebního i maturitního oboru odpovídá cílům výuky i požadavkům na pracovní nároky učitelů praktického vyučování. Školní vzdělávací programy vybraných oborů SOU i SOŠ, slouží jako dlouhodobá příprava na výuku, a poskytují učitelům praktického vyučování jasné informace pro vypracování jejich krátkodobých příprav pro praktické vyučování. Čas určený pro samotnou praktickou výuku a čas vymezený pro přípravu na ni je dostačující pro kvalitní přípravu učitele na praktické vyučování. Volba způsobů, metod výuky, typu učebního dne i rozvržení času v rámci praktických vyučovacích jednotek odpovídá cílům praktického vyučování.

Na základě zhodnocení informací zjištěných v dotazníkovém šetření bylo navrženo, aby učitelé, kteří tak nečiní SOU (25 %) a SOŠ (16,667 %) sdělovali žákům zpětnou vazbu nejen v závěru a při klasifikaci, ale i v průběhu učebního dne, což by mělo vést ke zlepšení pedagogické komunikace. Navrženo bylo také, aby obdobně, jako učitelé SOU, také učitelé SOŠ (50 %, kteří to neprovádí) klasifikovali kromě samotné práce žáků i jejich přípravu na vyučování. Dále bylo doporučeno, aby učitelé praktické výuky SOU více využívali sebehodnocení žáků, které u žáků pomůže podpořit jejich sebereflexi.

Tato závěrečná práce, její výsledky a doporučení, mohou v praxi přispět k lepší orientaci v časové problematice praktické výuky a v přípravě na ni. Výsledky této práce jsou určitou formou zpětné vazby pro učitele, kteří se zúčastnili výzkumného šetření. Zároveň může být porovnání organizace praktické výuky v obou učebních oborech vzájemnou inspirací pro učitele, žáky, jejich rodiče, ale i pro veřejnost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

ČADÍLEK, Miroslav. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno: Katedra didaktických technologií Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2005. 98 s. Účelové vydání, pro doplňující pedagogické Studium učitelů praktického vyučování, učitelů odborného výcviku a bakalářské studium učitelství odborného výcviku a praxe.

DRAHOVZAL, Jan, KILIÁN, Oldřich a KOHOUTEK, Rudolf. *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Paido, 1997. 156 s. ISBN 80-85931-35-4.

DYTRTOVÁ, Radmila a KRHUTOVÁ, Marie. *Učitel: příprava na profesi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 121 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2863-6.

KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.

KŘÍŽ, Emil. *Základní principy didaktiky praktického vyučování: pro zemědělství, lesnictví a příbuzné obory*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut vzdělávání a poradenství, 2020. 73 s. ISBN 978-80-213-2846-4.

MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel a jeho povolání: (analýza učitelské profese)*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 124 s. Pedagogické studie.

PECINA, Pavel. *Didaktika praktického vyučování – T Výuková opora*. Brno: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. 136 s.

PLEVOVÁ, Irena a PETROVÁ Alena. *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2018. s. 97. ISBN 978-80-7599-081-5.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 154 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

VANĚČEK, David a kol. *Didaktika technických odborných předmětů*. 1. vydání. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2016. 499 stran. ISBN 978-80-01-05991-3.

PŘÍSPĚVKY DO MONOTEMATICKÝCH PUBLIKACÍ

KRÁTKÁ, Jana. Výkon funkce třídního učitele v recentních podmínkách českého školství (se zvláštním zřetelem k podpoře zdraví žáků). In: KNECHT, Petr, ed. *Výzkum aktuálních problémů pedagogiky a oborových didaktik: (v disertačních pracích studentů doktorských studijních programů): sborník z konference konané dne 30. listopadu 2006 na Pedagogické fakultě MU v Brně*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita pro Centrum pedagogického výzkumu PdF MU a Katedru pedagogiky, 2006. 268 s. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; č. 195. Řada pedagogiky a psychologie; č. 26. ISBN 80-210-4163-3.

PECINA, Pavel. *Pedagogická a odborná způsobilost učitele praktického vyučování*. In: *Pedagogická příprava učitelů praktického vyučování: odborná konference sítě TTnet ČR: konference se konala 30.11. – 1.12.2017 v Berouně*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2018. s. 56–60. ISBN 978-80-7481-201-9.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

AUTORSKÝ KOLEKTIV – Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace. Školní vzdělávací program oboru 41–41–M/01 Agropodnikání. Platnost dokumentu od 1. září 2022, počínaje 1. ročníkem. [cit. 2024-02-15]. PDF soubor poskytnutý školou. V textu označení citace „a“.

AUTORSKÝ KOLEKTIV – Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace. Školní vzdělávací program oboru 41–51–H/01 Zemědělec-farmář. Platnost dokumentu od 1. září 2022, počínaje 1. ročníkem. [cit. 2024-02-15]. PDF soubor poskytnutý školou. V textu označení citace „b“.

HORÁK, Tomáš. Článek o historii střední zemědělské školy v Hořicích (1953–2023) v časopise Pod Zvičinou [online]. 2023 [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.zaghorice.cz/clanek-o-historii-stredni-zemedelske-skoly-v-horicich-1953-2023-v-casopise-pod-zvicinou/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Zákon 561/2004 Sb. Úplné znění ke dni 01.01.2024, informativní materiál. [online]. [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Asire/Downloads/skolskyzakon-1.1.2024.pdf>

NEUMAN, Stanislav. Výroční zpráva školy školní rok 2022/2023 Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.zaghorice.cz/wp-content/uploads/2023/10/Vyrocnizprava-22-23.pdf>

TOMÍČEK, Jan a HORÁK, Tomáš. Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice, Veřejnost, Časopis POD ZVIČINOU [online]. © 2023 [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.zaghorice.cz/verejnost/casopis-podzvicina/>

ZORMANOVÁ, Lucie. Činitele rozhodující a ovlivňující vznik autority učitele. *Metodický portál: Články* [online]. 30. 05. 2019, [cit. 2023-08-22]. ISSN 1802-4785 Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/22024/CINITELE-ROZHODUJICI-A-OVLIVNUJICI-VZNIK-AUTORITY-UCITELE.html>

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma 1: Struktura didaktické hry.....	22
Schéma 2: Obecný model vyučovacího dne z hlediska jeho částí a délky trvání jednotlivých částí.....	31 a 46
Schéma 3: Odlišná struktura učebních dní v případě rozdělení jedné látky do více z nich.....	31 a 46

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Etapy profesní dráhy učitelů.....	17
Tabulka 2: Základní srovnání vybraných oborů SOU a SOŠ.....	35
Tabulka 3: Přehled předmětů praktické výuky vybraných oborů SOU a SOŠ.....	37
Tabulka 4: Výsledky dotazníkového šetření – způsoby výuky	44
Tabulka 5: Výsledky dotazníkového šetření – typy učebních dní	45
Tabulka 6: Výsledky dotazníkového šetření – časová struktura učebního dne	46
Tabulka 7: Výsledky dotazníkového šetření – metody výuky v praktickém vyučování	48
Tabulka 8: Výsledky dotazníkového šetření – metody prověřování, hodnocení a klasifikace žáků (počet odpovědí / celkový počet respondentů).....	50

SEZNAM ZKRATEK

MŠMT ... Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OV ... odborný výcvik

PV ... praktická výuka / praktické vyučování

SOŠ ... střední odborná škola

SOU ... střední odborné učiliště

ŠVP ... školní vzdělávací program

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Příloha 2: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOŠ – pouze prvních 8 otázek, které se liší od dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

PŘÍLOHY

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

DOTAZNÍK pro učitele praktického vyučování									
Cíl dotazníkového šetření:		Získání informací pro praktickou část závěrečné práce. (Rozšiřující kurz, Studium učitelství odborných předmětů na IVP ČZU v Praze.)							
Název závěrečné práce:		„Rozbor využití času učitele praktického vyučování na konkrétní SOŠ a SOU“							
Dotazník je anonymní a určen pro:		Učitele praktického vyučování žáků oboru s názvem – Zemědělec-farmář (kód 41-51-H/01) ve škole – Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola.							
Dotazník připravila:		Anežka Raichová							
Použité zkratky v dotazníku:		OV ... odborný výcvik; PV ... praktické vyučování; BOZP ... bezpečnost a ochrana zdraví při práci							
Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Organizační forma a způsoby výuky OV.	1.	Jaké je místo výuky OV? Může být i kombinace.	Školní stáj.	Školní pozemek.	Školní dílna.	Smluvní pracoviště.		Jiné. Prosím, uveďte:	
	2.	Jaké formy OV žáci absolvují. Může být i kombinace.	Individuální OV.	Frontální OV (s rozdělením třídy na učební skupiny).	Výcvik žáků v družstvech.	Individuální nácvik.	Produktivní činnost.	Jiná odpověď. Prosím, uveďte:	
	3.	Jak je OV realizován?	OV se v rozvrhu po týdnech střídá s teoretickou výukou.					Jiné. Prosím, uveďte:	
	4.	Kdo učuje program PV na smluvních pracovištích?	Učitel PV.	Vedoucí (instruktor) na konkrétním smluvním pracovišti.				Jiná odpověď. Prosím, uveďte:	
Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Organizační forma a způsoby výuky OV.	5.	Jaký způsob výuky při OV používáte nejčastěji?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiný. Uveďte, prosím, jaký:	
	6.	Jaký způsob výuky při OV používáte nejméně?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiný. Uveďte, prosím, jaký:	
	7.	Jaký způsob výuky při OV nepoužíváte vůbec?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiný. Uveďte, prosím, jaký:	
	8.	Jaký celkový počet žáků při OV vyučujete nejčastěji?	1 až 3 žáky.	4 až 5 žáků.	5 až 10 žáků.	10 až 15 žáků.		Jiná odpověď:	
Typy učebních dnů.	9.	Jaký typ učebního dne používáte nejčastěji?	Instruktažní učební den.	Nácvikový učební den.	Procvičovací učební den.	Pracovní učební den.	Prověřovací učební den.	Všeobecný (kombinovaný) učební den.	
	10.	Jaký typ učebního dne používáte nejméně?	Instruktažní učební den.	Nácvikový učební den.	Procvičovací učební den.	Pracovní učební den.	Prověřovací učební den.	Všeobecný (kombinovaný) učební den.	
	11.	Jaký typ učebního dne nepoužíváte vůbec?	Instruktažní učební den.	Nácvikový učební den.	Procvičovací učební den.	Pracovní učební den.	Prověřovací učební den.	Všeobecný (kombinovaný) učební den.	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Struktura učebního dne – obecně	12.	Jaká je délka praktické vyučovací jednotky (učebního dne) v rámci PV?	2 až 4 hodiny	5 až 8 hodin				Jiná odpověď:	
	13.	Jaká je délka této jedné hodiny?	45 minut	60 minut				Jiná odpověď:	
	14.	Kolik je v učebním dni zařazeno přestávek (mimo obědové pauzy)?	1 přestávka	2 přestávky	3 přestávky			Jiná odpověď:	
	15.	Jaká je délka těchto přestávek?	Do 10 minut.	Do 20 minut.	Do 30 minut.	Déle než 30 minut.		Jiná odpověď:	
	16.	Jsou přestávky na odpočinek při PV pevně dané pro všechny žáky?	Ano, vždy.	Ano, ale zařazení přestávky je upraveno v závislosti na konkrétním učebním dni a probírané látce.			Ne. Žáci si mohou přestávku při PV udělat individuálně.	Jiná odpověď:	
	17.	Jaká je délka obědové pauzy při PV?	30 minut	45 minut	60 minut	Při PV není pauza na oběd.		Jiná odpověď:	
	18.	Rozděluje při PV učební den na: „Úvodní, Pracovní a Závěrečnou část“?	Ano.	Ne.				Jiná odpověď:	

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Struktura učebního dne – obecně	19.	Které z částí učebního dne věnujete nejvíce času?	Úvodní části.	Pracovní části.	Závěrečné části.			Jiná odpověď:	
	20.	Které z částí učebního dne věnujete nejméně času?	Úvodní části.	Pracovní části.	Závěrečné části.			Jiná odpověď:	
	21.	Jaká je nejčastěji časová struktura učebních dnů, které vedete?	Stejná jako na Schématu 2.	Jiná. Uveďte, prosím, vlastní schéma s nejčastější časovou strukturou Vašeho učebního dne.				Jiná odpověď:	
	22.	Rozděluje do více učebních dní látku, která je rozsáhlejší a složitější?	Ano, běžně.	Ano, výjimečně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
	23.	Pokud rozdělujete rozsáhlejší a složitější látku do více učebních dní, jaký je poměr času věnovaný „Úvodní, Pracovní a Závěrečné části“ těchto učebních dní?	Stejný, nebo velmi podobný jako na Schématu 3.					Jiný. Prosím, uveďte:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Schéma 2: Obecný model vyučovacího dne z hlediska jeho částí a délky trvání jednotlivých částí

Začátek v 8.00				
ÚVODNÍ ČÁST 30 minut	PRACOVNÍ ČÁST 3 × 60 minut	PŘESTÁVKA 30 minut	PRACOVNÍ ČÁST 3 × 60 minut	ZÁVĚR 30 minut

Zdroj: upraveno podle Peciny (2012, s. 77)

Schéma 3: Odlišná struktura učebních dní v případě rozdělení jedné látky do více z nich

<u>Úvodní den:</u>		
úvodní část	pracovní část	ukončení
=====	=====	=====
<u>Průběžný den:</u>		
zahájení	pracovní část	ukončení
=====	=====	=====
<u>Závěrečný den</u>		
zahájení	pracovní část	závěrečná část
=====	=====	=====

Zdroj: upraveno podle Čadílka (2005, s. 66)

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Struktura učebního dne – „Úvodní část“	24.	Kolik času nejčastěji věnujete „Zahájení učebního dne“ (nástup žáků a kontrola docházky)?	Do 5 minut.	Do 10 minut.	Do 15 minut.			Jiná odpověď:	
	25.	Kolik času nejčastěji věnujete sdělení cíle učebního dne a úvodní motivaci žáků?	Do 5 minut.	Do 10 minut.	Do 15 minut.			Jiná odpověď:	
	26.	Kolik času nejčastěji věnujete ověření vstupních teoretických znalostí potřebných pro praktickou výuku (a případně jejich doplnění)?	Do 10 minut.	Do 15 minut.	Do 20 minut.		Tuto činnost při PV neprovádím.	Jiná odpověď:	
	27.	Kolik času nejčastěji věnujete společnému úvodnímu zápisu žáků do jejich deníků praxe?	Do 10 minut.	Do 15 minut.	Do 20 minut.		Tuto činnost při PV neprovádím.	Jiná odpověď:	
	28.	Kolik času nejčastěji věnujete při PV úvodní instruktáži?	Do 15 minut.	Do 30 minut.	Více než 30 minut.		Tuto činnost při PV neprovádím.	Jiná odpověď:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Struktura učebního dne – „Pracovní část“	29.	Provádíte kontrolu pracovní činnosti žáků při jejich nacvičování dané aktivity?	Ano, běžně.	Ano, průběžně i při závěrečném hodnocení.	Ano, jen v rámci závěrečného hodnocení.		Ne, nekontroluji žáky.	Jiná odpověď:	
Další otázky týkající se „Pracovní části“ učebního dne jsou vzhledem k prolínání tématu uvedeny v oblasti otázek – „Průběžná instruktáž“.									
Struktura učebního dne – „Závěrečná část“	30.	Kolik času nejčastěji věnujete při PV úklidu pracoviště žáků?	Do 10 minut.	10 až 20 minut.	20 až 30 minut.	30 až 60 minut.	Žáci své pracoviště neuklízí.	Jiná odpověď:	
Další otázky týkající se „Závěrečné části“ učebního dne jsou vzhledem k prolínání tématu uvedeny v oblasti otázek – „Závěrečná instruktáž“.									

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Exkurze (Exkurzní vyučovací jednotka)	31.	Absolvují žáci v rámci PV exkurze? Pokud ano, uveďte, kolik celkem ve školním roce (1., 2., 3. ročník).		Ano. Počet exkurzí: 1. roč.: 2. roč.: 3. roč.:			Ne.	Jiná odpověď:	
	32.	Jaká je nejčastěji délka trvání exkurze?	1 až 4 hodiny.	5 až 8 hodin.				Jiná. Uveďte, prosím, jaká:	
	33.	Kdy je exkurze v rámci PV nejčastěji zařazena?	Na začátek probíraného tématu.	Po probírání tematického celku.	V průběhu probírání tematického celku.			Jiná odpověď:	
	34.	Zadáváte žákům úkoly pro exkurzi?	Ano, zadávám vždy.	Ano, zadávám, ale ne vždy.	Ano, zadávám úkoly předem a vyžaduji přípravu žáků.		Ne, nezadávám nikdy.	Jiná odpověď:	
	35.	Kdy kontrolujete splnění těchto úkolů?	V rámci exkurze.	Během další výuky po exkurzi.	Úkoly zadávám, ale nekontroluji.			Jiná odpověď:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Metody výuky v praktickém vyučování	36.	Kterou z verbálních metod používáte při PV nejčastěji?	Výklad.	Popis.	Rozhovor.			Jiná odpověď:	
	37.	Kterou z verbálních metod používáte při PV nejméně?	Výklad.	Popis.	Rozhovor.			Jiná odpověď:	
	38.	Kterou z verbálních metod při PV nepoužíváte vůbec?	Výklad.	Popis.	Rozhovor.			Jiná odpověď:	
	39.	Používáte při PV názorné metody (např.: předvádění, demonstrování)?	Ano, běžně.	Ano, minimálně.			Nepoužívám.	Jiná odpověď:	
	40.	Používáte při PV názorné metody v kombinaci s verbálními metodami?	Ano, běžně.	Ano, minimálně.			Nepoužívám.	Jiná odpověď:	
	41.	Používáte při PV praktické (pracovní) metody – samotná aktivita žáků řízená učitelem.	Ano, běžně.	Ano, minimálně.			Nepoužívám.	Jiná odpověď:	

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Metody výuky v praktickém vyučování	42.	Používáte při PV aktivizační metodu – „problémové vyučování“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná.	Ano, minimálně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
	43.	Používáte při PV aktivizační metodu – „diskuzní a inscenační metody (tzv. poznávací hry)“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná.	Ano, minimálně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
	44.	Používáte při PV aktivizační metodu – „trenažerový vycvik“? Pokud ano, uveďte, prosím, příklad probírané látky.	Ano, běžně, pokud je k tomu probíraná látka vhodná.	Ano, minimálně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Metoda instruktáže: „Úvodní instruktáž“	45.	Čemu při úvodní instruktáži věnujete více času?	Vysvětlení.	Předvedení (ukázka).	Obojímu stejně.		Než se určit, záleží na povaze probírané látky.	Jiná odpověď:	
	46.	Kterou z možností používáte pro motivaci žáků při výuce nové pracovní činnosti? Je možná i	Výklad.	Ukázky produktů, výrobků.	Beseda.	Videoutažka.	Exkurze do provozních podmínek.	Jiná odpověď:	
	47.	Jaké sdělení při úvodní instruktáži nejčastěji využíváte? Je možná kombinace metod sdělení.	Ústní.	Písemná.	Názorné (v kombinaci s ústním sdělním).			Jiná odpověď:	
	48.	Jakou organizační formu úvodní instruktáže nejčastěji volíte?	Frontální.	Skupinovou.	Individuální.			Jiná odpověď:	
	49.	Necháváte po Vašem prvním předvedení dané činnosti, cca 3 minuty vykoušet si danou aktivitu s přihlížením zbytku vyučované skupiny?	Ano, běžně.	Ano, minimálně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
	50.	Ověřujete na konci úvodní instruktáže správné pochopení žáků kontrolními otázkami?	Ano, běžně.	Ano, minimálně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
„Průběžná instruktáž“	51.	Zařazujete při OV průběžnou instruktáž? Možné jsou nejvíce 2 odpovědi.	Ano, vždy.	Ano, jen v případě potřeby – opravnou instruktáž.	Ano, v případě potřeby také – dodatkovou (rozšiřující) instruktáž.		Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
	52.	Jak často používáte opravnou instruktáž?	Při každém PV.	Téměř při každém PV.	Jen při náročné probírané látce.	Výjimečně	Nezařazuji opravnou instruktáž.	Jiná odpověď:	
	53.	Jakou organizační formu opravné instruktáže nejčastěji volíte?	Frontální.	Skupinovou.	Individuální.		Nezařazuji opravnou instruktáž.	Jiná odpověď:	
	54.	Jak často používáte dodatkovou (rozšiřující) instruktáž?	Při každém PV.	Téměř při každém PV.	Výjimečně.		Nezařazuji dodatkovou instruktáž.	Jiná odpověď:	
	55.	Jakou organizační formu dodatkové instruktáže nejčastěji volíte?	Frontální.	Skupinovou.	Individuální.		Nezařazuji dodatkovou instruktáž.	Jiná odpověď:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
„Závěrečná instruktáž“	56.	Provádíte při Vašem PV závěrečnou instruktáž (konec učebního dne, zopakování určitého celku učiva)?	Ano, běžně.	Ano, výjimečně.			Ne, nikdy.	Jiná odpověď:	
Metody prověřování, hodnocení (případeš klasifikace)	57.	V rámci hodnocení a prověřování – sdělujete žákům předem srozumitelný cíl a strukturu zkoušení v PV?	Ano.				Ne.	Jiná odpověď:	
	58.	Stanovujete podmínky hodnocení předem?	Ano a už je nemám.	Ano, ale stupnice a kritéria hodnocení upravuji vzhledem ke konkrétním schopnostem a dovednostem vyučovaných žáků.			Ne.	Jiná odpověď:	
	59.	Provádíte rozbor práce žáků (zhodnocení pozitiv a nedostatků)?	Ano, vždy.	Ano, ale ne vždy.	Ano – pouze při klasifikaci.		Nikdy.	Jiná odpověď:	
	60.	Kdy provádíte hodnocení práce žáků?	V průběhu učebního dne a v závěru.	Pouze v závěru.	Pouze při klasifikaci.		Nikdy.	Jiná odpověď:	
	61.	Kdy žákům své hodnocení sdělujete?	V průběhu učebního dne a v závěru.	Pouze v závěru.	Pouze při klasifikaci.		Nikdy.	Jiná odpověď:	
	62.	Kdy žákům sdělujete klasifikaci?	V průběhu učebního dne a v závěru.	Pouze v závěru.	Pouze při klasifikaci.		Nikdy.	Jiná odpověď:	

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Metody prověřování, hodnocení (případeš klasifikace)	63.	Jak hodnotíte práci žáků?	Pouze individuální hodnocení.	Pouze skupinové hodnocení.	Individuální i skupinové hodnocení.		Nehodnotím práci žáků.	Jiná odpověď:	
	64.	Jak klasifikujete práci žáků?	Pouze individuální klasifikace.	Pouze skupinové klasifikace.	Individuální i skupinová klasifikace.		Neklasifikuji práci žáků.	Jiná odpověď:	
	65.	Co všechno při PV klasifikujete?	Pouze práci žáků (např.: postup, výrobky, kvalitu práce).	Klasifikuji i přípravu na PV (např.: pracovní oděv, pomůcky, teoretický základ).	Obojí.		Neklasifikuji práci ani přípravu žáků.	Jiná odpověď:	
	66.	Dáváte žákům příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení a klasifikace?	Ano, ale nezahrnuji to do klasifikace.	Ano a zahrnuji to do klasifikace.			Nedávám příležitost sebehodnocení a vzájemného hodnocení a klasifikace žáků.	Jiná odpověď:	
	67.	Kontrolujete a hodnotíte osobně výkon PV žáků na smluvních pracovištích?	Ano.				Ne.	Jiná odpověď:	
	68.	Kdo žáky hodnotí a klasifikuje za výkon PV ve smluvních pracovištích?	Učitel PV.	Vedoucí (instruktor) na konkrétním smluvním pracovišti.	Obojí.			Jiná odpověď:	

Příloha 1: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
BOZP	69.	Kam zařazujete úvodní proškolení žáků o BOZP?	Na začátek PV – před prvním vstupem žáků do provozních podmínek.					Jiná odpověď:	
	70.	Kolik času věnujete seznámení žáků s BOZP?	0 až 2 hodiny.	3 až 5 hodin.	1 celý učební den.			Jiná odpověď:	
	71.	Upozorňujete žáky na BOZP i v průběhu PV?	Ano.				Ne. Pouze při úvodním proškolení.	Jiná odpověď:	

Doplňující otázky:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
	72.	Jak dlouho vykonáváte učitelské povolání?	Prosím, uveďte:						
	73.	Jak dlouho vyučujete praktickou výuku?	Prosím, uveďte:						
	74.	Jaké je Vaše vzdělání v oboru, který vyučujete?	Vysokoškolské – magisterské.	Vysokoškolské – bakalářské.	Středoškolské.	Vyšší odborné.		Jiná odpověď:	
	75.	Jaké je Vaše pedagogické vzdělání?	Vysokoškolské – magisterské.	Vysokoškolské – bakalářské.	Středoškolské.	Vyšší odborné.	„Pedagogické minimum“.	Jiná odpověď:	
	76.	Máte praktické zkušenosti v oboru, který vyučujete?	Ano. Uveďte, prosím, pracovní pozici a délku výkonu práce:				Nemám.	Jiná odpověď:	

Příloha 2: Formulář dotazníku pro učitele praktické výuky SOŠ – pouze prvních 8 otázek, které se liší od dotazníku pro učitele praktické výuky SOU

DOTAZNÍK pro učitele praktického vyučování	
Cíl dotazníkového šetření:	Získání informací pro praktickou část závěrečné práce. (Rozšiřující kurz, Studium učitelství odborných předmětů na IVP ČZU v Praze.)
Název závěrečné práce:	„Rozbor využití času učitele praktického vyučování na konkrétní SOŠ a SOU“
Dotazník je anonymní a určen pro:	Učitele praktického vyučování žáků oboru s názvem – Agropodnikání (kód 41-41-M/01) ve škole – Zemědělská akademie a Gymnázium Hořice – střední škola a vyšší odborná škola.
Dotazník připravila:	Anežka Raichová
Použité zkratky v dotazníku:	PV ... praktické vyučování; BOZP ... bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta	Odpověď varianta	Vaše odpověď:
Organizační formy a způsoby výuky praxe.	1.	Jaké je místo výuky praxe? Může být i kombinace.	Školní stáj.	Školní pozemek.	Školní dílna.	Smluvní pracoviště.		Jiné. Prosím, uveďte:	
	2.	Které formy praxe žáci absolvují?	Učební praxe.	Odborná praxe – individuální.	Odborná praxe – prázdninová.			Jiná odpověď. Prosím, uveďte:	
	3.	Jak je realizována učební praxe?	Je součástí rozvrhu (rozvrhová praxe).	Bloková praxe (několikadenní celky).	Obojí.			Jiná odpověď. Prosím, uveďte:	

Oblast otázek:	Číslo otázky:	Otázka:	Odpověď varianta A:	Odpověď varianta B:	Odpověď varianta C:	Odpověď varianta D:	Odpověď varianta E:	Odpověď varianta F:	Vaše odpověď:
Organizační forma a způsoby výuky PV.	4.	Kdo určuje program PV na smluvních pracovištích?	Učitel PV.	Vedoucí (instruktor) na konkrétním smluvním pracovišti.				Jiná odpověď:	
	5.	Jaký způsob výuky při PV používáte nejčastěji?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiné. Uveďte, prosím, jaký:	
	6.	Jaký způsob výuky při PV používáte nejméně?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiné. Uveďte, prosím, jaký:	
	7.	Jaký způsob výuky při PV nepoužíváte vůbec?	Individuální výuku.	Skupinovou výuku.	Kombinovanou výuku.	Produktivní činnost.		Jiné. Uveďte, prosím, jaký:	
	8.	Jaký celkový počet žáků při PV vyučujete nejčastěji?	1 až 3 žáky.	4 až 5 žáků.	5 až 10 žáků.	10 až 15 žáků.		Jiná odpověď:	